

ΤΟΥ ΣΤΑΘΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Ένας ένας φεύγουν. Πέρυσι ο Κώστας Λαζαρίδης, φέτος ο Στάθης Λαμπρίδης. Ο πρώτος διάλεξε μια υγρή φθινοπωριάτικη μέρα, να πέσει κάτω από τον πλάτανο του μεσοχωριού, ρίζα βαθιά στη Ζαγορίσια παράδοση, όπως το πολύχρονο δέντρο, κι ο άλλος, ο Στάθης, ο Πάνω - Σουδενιώτης —πάντα ανέφερε με περηφάνεια τ' όνομα του χωριού του— πέταξε την άνοιξη, στην Αθήνα, δεν άντεξε τ' ονέφος που του πίεζε το στήθος, ούτε την αρρώστεια που του έτρωγε τα σωθικά. Αναγκασμένος να μένει στην πρωτεύουσα τους χειμωνιάτικους μήνες, αφιέρωνε τον καιρό του πρώτα στο Ζαγόρι, με τη συμμετοχή στη διοίκηση του Ριζαρείου κληροδοτήματος, αλλά και σ' όλη την Ήπειρο, με την «Ηπειρωτική Εταιρεία», για την οποία πολλά χρόνια δούλεψε.

Λαχταρούσε τη γεννέθλια γη, κι όταν καλοσύνεβε ο καιρός, γύριζε στο αρχοντικό του στα Πάνω Σουδενά κι έμεινε εκεί, πάντα γρηγορώντας για ό,τι είχε σχέση με το Ζαγόρι, την άνοιξη, το καλοκαίρι ως το προχωρημένα φθινόπωρο. Η άνοιξη ήρθε και φέτος, ποτέ δε λαθεύουν οι εποχές, αλλά ο Στάθης δεν μπόρεσε να ξεκινήσει. Θ' αναπαυτεί τώρα στη γη που τον ανάστησε, δεν άντεχε να τον θαράινει το χώμα της Αθήνας.

Το Στάθη τον γνώρισα για πρώτη φορά στο Πεντατάξιο Διδασκαλείο Ιωαννίνων. Είχαμε τότε, στην τρίτη τάξη, για λίγο διάστημα, καθηγητή στα Ελληνικά το νεοδιορισμένο Τάκη Σιωμόπουλο, γερά κατάρτισμένο φιλόλογο, γεμάτο ιδέες και ποίηση και με την «Ηλιογέννητη» του Παλαμά ζωντανό όνειρο

μπροστά του. Κάποτε αρρώστησε και τον αντικατέστησε ο Στάθης. Ήταν διαφορετικός από τον άλλο, πατούσε γερά στη γη, κι ο λόγος του γεμάτος σεβασμό κι αγάπη για την ιστορία και την παράδοση της Ηπείρου, προπαντός του Ζαγοριού, του τόπου που τον ανάστησε και που δεν υπήρχε στον κόσμο ταίρι του.

Ενοιωθες πόσο τον συγκινούσαν όλα όσα συνδέονταν με τις πατρογονικές ρίζες, εξάλλου μέσα του αναδευόταν ζωντανός εκείνος ο φοβερός θεός, ο Ιωάννης Λαμπρίδης, που δεν είχε αφήσει πέτρα του Ζαγοριού, αλλά και άλλων περιοχών της Ηπείρου, να μην την αναποδογυρίσει, για ν' ανακαλύψει το μυστικό της παρουσίας της, πώς να αγνοήσει το παράδειγμά του ο οπόγονος; Πήρε λοιπόν, τους ίδιους δρόμους, κληρονόμησε το πάθος του για το Ζαγόρι που το διοχέτευσε όχι μόνο στη συγγραφή, αλλά και σ' άλλες δραστηριότητες που κατέληγαν στον ίδιο παρονομαστή: πώς να γίνει δυνατή η ανόρθωση της ιδιαίτερης πατρίδας, να συγκρατηθεί η αιμορραγία της αποδημίας, να ξαναανθίσουν τα γράμματα, να γεμίσουν κόσμο τα χωριά, ν' ανοίξουν οι δουλειές, να αναστηθεί η παράδοση.

Πέρασαν χρόνια πολλά, από την εποχή της πρώτης γνωριμίας. Η δουλειά στο σχολείο, σκληρή και για τους δυο, οι οικογενειακές κι άλλες ασχολίες, δεν επέτρεψαν στενές επαφές, για συζητήσεις και σκέψεις γύρω από θέματα που είχαν σχέση με το Ζαγόρι μας. Η αποδέσμευσή του από τις ευθύνες του σχολείου, με τη συνταξιοδότησή του, ύστερα από μια γόνιμη και αποδοτική εκπαιδευτική σταδιοδρομία, του απελευθέρωσε χρόνο, που δεν τον σπατάλησε στα καφενεία, όπως συνήθως συμβαίνει, αλλά τον χρησιμοποίησε για να αξιοποιήσει με το λόγο, τη συγγραφή και τη δράση, όλο το αρχειακό υλικό που συγκέντρωνε ή επισήμαινε κατά τα χρόνια της υπαλληλικής υπηρεσίας, κι όλη την εμπειρία που είχε στο μεταξύ αποκτήσει γύρω από τα Ζαγορισιακά προβλήματα, για τα περισσότερα από τα οποία πρότεινε σωστές λύσεις.

Συνεργαστήκαμε στενά, ύστερα από πολλά χρόνια, το 1971, με την επανέκδοση από την «Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών» των «Απάντων» του Ιω. Λαμπρίδη και την οργάνωση σχετικών εκδηλώσεων προς τιμήν του. Η συμβολή του στη σύνταξη των βιογραφικών του Λαμπρίδη ήταν σημαντική, όπως και οι φροντίδες του για την ανεύρεση κατάλοιπων στα σπίτια άλλων συγγενών του, έστω κι αν δεν απέδωσαν. Η συ-

νεργασία μας συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια, στα πλαίσια της δράσης της «Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών», μέσω του «Ηπειρωτικού Ημερολογίου» που εκδίδει, και στο οποίο ο Στάθης δημοσίευσε αξιόλογες μελέτες, στηριγμένες περισσότερο στις εγγραφές του πολύτιμου «Κώδικα του χωριού των Πάνω Σουδενών», που διασώθηκε και συνεχώς αξιοποιείται.

Στο μεταξύ δημιουργήθηκαν συνθήκες νέων επαφών και κοινής δράσης, στα πλαίσια μιας ευρύτερης συλλογικής προσπάθειας, που στόχο της είχε πάλι το Ζαγόρι και την ανόρθωσή του, μαζί και την ανάληψη αγώνα για τη διαφύλαξη της παραδοσιακής κληρονομιάς και της συγκέντρωσης ιστορικού και λαογραφικού υλικού, μέσω δημοσιευμάτων. Έτσι εκδόθηκε το «Ζαγόρι μας», που αριθμεί ήδη δέκα χρόνια ζωής. Τα κείμενά του —πολλά έχουν βγει από τη γραφίδα του Στάθη— απηχούν τις σκέψεις που από την αρχή επεκράτησαν: του εκδότη Κ. Κυριαζή κι όλων των μελών της συντακτικής επιτροπής, στην οποία ο Κ. Αλξαρίδης και Στ. Λαμπρίδης ήταν από τα πιο ζωντανά στοιχεία.

Το πάθος όμως για την γεννέθλια γη, τη στενότερη (χωρίς και Ζαγόρι) και την ευρύτερη (Ήπειρο) δεν ικανοποιείται με ορισμένες μόνο ενασχολήσεις. Είναι φλόγα που κατακαίει, πυρπολεί ψυχές, κι αφήνει τους ανθρώπους πάντα ανικανοποίητους. Τέτοια πείνα βασάνιζε και το Στάθη Λαμπρίδη. Εκεί λοιπόν, στην Αθήνα, που ήταν υποχρεωμένος να μένει τους χειμερινούς μήνες, λόγω των οικογενειακών του υποχρεώσεων, εντάχθηκε, ως ένα από τα βασικά στελέχη, στην πνευματική έπαλξη της «Ηπειρωτικής Εταιρείας», μετέχοντας στο Διοικητικό της συμβούλιο, και αξιοποιώντας κατά τον καλλίτερο τρόπο τις ικανότητές του για το καλό της Ηπείρου. Κείμενά του δημοσιεύτηκαν και στο συμπαθητικό ομώνυμο περιοδικό που ανάστησε η αγάπη του προέδρου της «Ηπειρωτικής Εταιρείας» Αλ. Μαμμόπουλου.

Παρόλες αυτές τις ενασχολήσεις, υπήρχαν για το Στάθη Λαμπρίδη κι άλλα περιθώρια για ενεργό δράση. Για όσους έρχονταν σ' επαφή μαζί του, προκαλούσε έκπληξη, το νεανικό σφρίγος της σκέψης του, η προοδευτικότητα των ιδεών, ο ορθός συλλογισμός, η σαφήνεια της έκφρασης και το τεκμηριωμένο επιχείρημα. Λίγοι άνθρωποι αισθάνονταν σε προχωρημένη ηλικία την πνευματική ευεξία και την έφεση για δράση, χαρίσματα που έκαναν το Στάθη Λαμπρίδη να ξεχωρίζει από τους ομηλικούς του. Όταν ερχόταν από την Αθήνα και συναντούμαστε, οι συνομιλίες, με την κατεύθυνση που έδινε σ' αυτές ο Στάθης, ποτέ δεν είχαν αντικείμενο τον καιρό ή την καθημερινότητα, όπως συνήθως συμβαίνει, αλλά το Ζαγόρι, τη βοήθεια που έπρεπε να δοθεί στην περιοχή για να επιδιώσει, και τα παλιά κείμενα, τα ιστορικά κατάλοιπα, που περιμάζεψε ο Στάθης με την επίμονη έρευνά του σ' όλους τους χώρους που θα μπορούσαν να βρεθούν, καθώς και δημοσιεύματα παλαιότερα που αναφέρονταν κι αυτά στο Ζαγόρι. Κι ο λόγος γύριζε πάντα, τα τελευταία χρόνια, γύρω από την ηθική και υλική βοήθεια που παρείχε το Ριζαίριο κληροδότημα στην περιοχή για να ορθοποδήσει. Ήταν φυσικό αυτό, γιατί ο Στάθης είχε επιλεγεί ως σύμβουλος, και πρόσφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στο έργο του «Πολυμελούς Συμβουλίου της Ριζαρείου Σχολής» και κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί

πως στη λήψη των συλλογικών αποφάσεων του Συμβουλίου, των σχετικών με τη διάθεση σημαντικών πόρων για τη συνέχιση της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής παράδοσης του Ζαγοριού και την εκτέλεση άλλων έργων, η γνώμη του Στ. Λαμπρίδη ήταν αποφασιστική. Γι' αυτό το επίτευγμα, που ήταν καρπός δικαστικών αγώνων, δίκαια υπερηφανευόταν ο Στάθης και διέφηνε ευκαιρία να αναλύει με δημοσιεύματα το πρσιεχόμενό του και να ανακρίει επικριτικές απόψεις, από πολλές φορές.

Αλλά ο Στάθης δεν ήταν μόνο όσα αναφέρουμε, ήταν και πολλά άλλα, που ξεκινούσαν από τις δραστηριότητες για την προκοπή του χωριού του, με το οποίο τον συνέδεε ερωτική σχέση, κι αγκάλιαζαν όλο το Ζαγόρι. Ήταν έκδηλη η ικανοποίηση που ένοιωθε από τη μικρή ή μεγάλη συμβολή του πετύχαινε να ξεκολλήσει από τα νύχια της γραφειοκρατίας, στο πλαίσιο συλλογικών ενεργειών, κάτι που πίστευε πως ανήκε στο Ζαγόρι και έπρεπε να του αποδοθεί. Ήταν υπεστηρικτής του πάγκοινο αιτήματος πως οι διαθήκων ευεργετών δεν πρέπει να μένουν γράμμα νεκρής επιειδής δεν υπήρχε στη ζωή το αντίκρουσμα των προθέσεων της εποχής που είχαν συνταχθεί, αλλά πείνα ανάγκη να προσαρμόζονται στις συνθήκες. Κάθε φορά δημιουργούνται για να αξιοποιούνται πρσ όφελος του κοινωνικού συνόλου. Σύμφωνα προς την ποψη αυτή και το Συμβούλιο της Ριζαρείου σχολής, νέλαβε αγώνα που δικαίωθηκε κι άνοιξαν έτσι, ως εβαθμό, οι κρουνοί του Ριζαρείου κληροδοτήματος να ξεδιψάσουν τα ξηραμένα χώματα της Ζαγοριανής, με τη βοήθεια που δόθηκε στον τομέα της εκπαιδευσης. Πόθος του Στάθη ήταν να ολοκληρωθεί η πσπάθεια που άρχισε, ώστε τα κληροδοτήματα να συμβάλλουν αποφασιστικά στην προκοπή του Ζαγοριού.

Ο Στάθης Λαμπρίδης αναπαύεται τώρα στο ελφρό χώμα του χωριού του, με ήσυχση τη συνείδηση πστη ζωή του πρόσφερε ό,τι μπορούσε για να βοηθήτους συνανθρώπους του να γίνουν καλλίτεροι, όσο πσ επέτρεπαν οι δυνατότητές τους και η απόφασή τους αγωνισθούν γι' αυτό. Στο σχολείο, στην κοινότητα του χωριού και κατά προέκταση στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο έζησε και ανέπτυξε δραστηριότητς, άφησε τη σφραγίδα της προσωπικότητάς του και παράδειγμα της αγωνιστικής του διάθεσης. Θάταν πράλειψη αν δεν γινόταν αναφορά και στην υποδειγματική οικογένεια που δημιούργησε, στη γυναίκα π εκπαιδευτικό κι αυτή, και τα παιδιά του, που διαπνουν σε ανώτατα κρατικά αξιώματα, κάτι που τον μίζει δικαιολογημένη υπερηφάνεια.

Ο χαμός του, πρώτα για την οικογένεια κι ύστερ για όλους τους άλλους που τιμούσε με τη φιλία και συνεργασία του, για το χωριό και το Ζαγόρι, ήταν μγάλη απώλεια. Με το θάνατο ανθρώπων, όπως ο Στάθης, όλο και πιο πολύ αποδυναμώνεται ο αγώνας να σωθεί ο τόπος μας από τον αφανισμό και να μην απξενωθεί από τις ρίζες της πνευματικής και πολιτιστικής του παράδοσης. Μοναδική ελπίδα για να αποφεχθεί η καταστροφή είναι να ενστερνισθούν οι νέοι Ζαγοριού, όπου κι αν βρίσκονται, την ανάγκη να γίνου σταυροφόροι της ιδέας, όπως έκανε στη ζωή του ο Στάθης Λαμπρίδης, κι όσοι άλλοι ακολούθησαν κι ακολουθούν τα ίδια βήματα...

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Αποχαιρετισμός του Στάθη Λαμπρίδη από τον Άγγελο Κίτσο

Αλησμόνητε Στάθη Λαμπρίδη,

Μαζί με τ' άλλα ωραία του Ζαγοριού χάθηκαν κι οι φημισμένες μοιρολογίστρες των αγαπημένων σου Επάνω Σουδενών που θα σκύψουν αυτή την ώρα στο σεπτό φέρετρό σου για να σου τραγουδήσουν τον ύστατο χαιρετισμό:

Εγώ για το χατήρι σου τρεις βάρδιες είχα βάλει.
Είχα τον ήλιο στα βουνά και τον αετό στους κάμπους
Και το Βοριά το δροσερό τον είχα στα καράβια.
Μα ο ήλιος εβασίλειψε κι ο αετός 'κοιμήθη
Και το βοριά το δροσερό τον πήραν τα καράβια.
Κι έτσι τον δόθηκε καιρός του χάρον και σε πήρε.

Κάπως έτσι έγινε... Γιατί, ως εδώ και λίγες μέρες πριν, ήσουν για όλους μας το σύμβολο της ακατάβλητης εσωτερικής δύναμης και το φαινόμενο της σπάνιας υγείας.

Στην ευθεία αναμέτρηση ο χάρος σε φοδότην κι όταν σε πήρε δεν σε γονάτισε ψυχικά μέχρι την τελευταία στιγμή σου.

Με το θάνατό σου η μικρή μας πατρίδα, το πολυπόθητο Ζαγόρι όπως έλεγες, και ο Ηπειρωτικός κόσμος της πρωτεύουσας φτάνουν κι άλλο ακόμη αυτούς τους χαλεπούς καιρούς που οι πραγματικοί άνδρες του αναστήματός σου γίνονται δυσέυρετοι. Οι δέ άνθρωποι της Ριζαρείου, Διοίκηση, Καθηγητικό προσωπικό και εν γένει εργαζόμενοι που σε προέβλεπον σύσσωμοι στην τελευταία κατοικία σου, δεν θα ξεχάσουν ποτέ τους τον θαυμάσιο άνθρωπο, τον πολύτιμο συνεργάτη, τον μαχητικό προστάτη των δικαίων της που χάνουν σήμερα.

Θα χρειαστεί πολύς καιρός, αγαπητοί μου, για να αξιολογήσουμε στις σωστές του διαστάσεις το εκπαιδευτικό και κυρίως το κοινωνικό έργο του Στάθη Λαμπρίδη που είδε το φως της ημέρας εδώ και 84 χρόνια στα Επάνω Σουδενά, πατρίδα του μεγάλου Διδασκάλου του Γένους Νεόφυτου Δούκα, του Ιωάννη Λαμπρίδη, του Νικολάου Ιωαννίδη και δεκάδων άλλων επιφανών ανδρών του περασμένου αιώνα.

Απ' αυτούς ο Ιωάννης Λαμπρίδης, ο γνωστός Ιατροφιλόσοφος και Ιστοριογράφος με το ογκωδέστατο έργο που αποτελεί τη μοναδική πηγή πληροφοριών για την ιστορία του Ζαγοριού, ήταν αδελφός του πατέρα του Στάθη Λαμπρίδη, ενώ επίσης θεός του ήταν και ο Νικόλαος Ιωαννίδης, Αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου και συντάκτης της Διαθήκης των μεγάλων Εθνικών Ευεργετών Αδελφών Ριζάρη.

Αυτές οι μορφές θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα ζωή του. Στη λάμψη αυτών των προγόνων το πνεύμα του Στάθη Λαμπρίδη θα αναζητεί συνεχώς και θα βρίσκει έξαρση, παρηγοριά κι ενίσχυση. Στον γραπτό και προφορικό λόγο του οι πατέρες του Ζαγοριού θα σταθούν οι εκλεκτικότεροι συνομιλητές, σταυραδελφοί και σύντροφοι του. Απ' αυτούς θα πηγάσει η πολυδύναμη σύνδεση και η συνεχής αναφορά του προς τα άγια των αγίων της τοπικής ιστορίας για να εξελιχθεί αργότερα σε δημιουργική προσφορά στη γενέτειρά του και στο Ζαγόρι.

Δεν ήταν στρωμένη με άνθη η ζωή του Στάθη Λαμπρίδη. Δυσκολίες και κακουχίες σημάδεψαν τα νεανικά του χρόνια, αλλ' αυτές αντί να τον αποθαρρύνουν και να τον κάμψουν, τον έκαναν πιο δυνατό, πιο καρτερικό και πιο υψηλόφρονα γιατί ήξερε «να αποκτά εν

τη ταπεινώσει τα υψηλά και εν τη πτωχεία τα πλούσια».

Ο δημιουργός όμως τον προικοδότησε και μ' ένα σωρό έμφυτα χαρίσματα: ήταν πρώτα - πρώτα γνήσια χριστιανική ψυχή αταλάντευτης πίστης.

Σαμνός και ανεξίκακος, γιατί η επιθετικότητά του κατά την διάρκεια των κοινωνικών του αγώνων κατέληγε σε ύψιστη ανδρική αρετή: γενναιότητα μετά δικαιοσύνης. Ήταν σκόνη θαυμάσια ελεήμων και παραδόξως τρυφερός. Ναί! παραδόξως τρυφερός γιατί πίσω από την αυστηρή μορφή του και τη φαινομενική τραχύτητα παραμόνευε πολύ αγνή, ντροπαλή σχεδόν, παιδική ψυχή, που τη φανέρωνε της την επιφύλασσε στους πολύ λίγους φίλους που τον καταλάβαιναν. Απ' αυτή την αγνότητα αναδύονταν ευρύτητα αντιλήψεων και πλησμονή ψυχισμού που κατεκάλυπτε τις μικρότητες των ταπεινών, οι οποίοι τον πίκραναν σποραδικά και στη γενέτειρα και στην πρωτεύουσα.

Εκείνο όμως που αποτελούσε τη λάμψη του χαρακτήρα του ήταν ο φλογερός πατριωτισμός, τον οποίο συνόδευσαν ευγενείς και ανιδιοτελείς αγώνες, που διεξήγαγε με ασίγαστο πείσμα μέχρι τη δικαίωσή τους. Ο Στάθης Λαμπρίδης δεν πρόταξε ποτέ το στήθος για να εισπράξει το μεγάλο μπράβο, το μεγάλο κλέος, το μεγάλο ευχαριστώ. Παρέμεινε πάντα αθόρυβος ελάχιστος των ελαχίστων. Δεν επεδίωξε ποτέ του να φέ-

Τρεις φίλοι, τρεις κοντοχωριανοί, τρεις Ζαγορίσιες προσωπικότητες (από δεξιά): Χριστόδουλος Καλλιίδης, Πελοπίδας Οικονομίδης, Στάθης Λαμπρίδης. Χαρακτηριστική φωτογραφία που δείχνει με πόση σοβαρότητα αντιμετώπιζαν οι παλιότεροι τα Ζαγορίσια προβλήματα.

(Αρχείο Άγγελου Κίτσου)

ρει τον εαυτό του στο προσκήνιο· τα γεγονότα κι η δράση του ήταν εκείνα που τον πρόβαλαν κι αυτό είναι ένα ωραίο διδάγμα για πολλούς άνευ αντικρύσματος έργου θορυβοποιούς της εποχής μας.

Αυτοί οι αγώνες δεν εμπνέονταν μόνο από την μεγάλη αγάπη του προς τον τόπο, αλλά κι απ' τη θαθεία δημοκρατική φύση του, η οποία τον καιρό της κατοχής τον ώθησε στην ενεργό υπηρεσία της Εθνικής Αντίστασης στη Θεσσαλονίκη, πράγμα το οποίο τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, χρόνια σύγχυσης και μισαλλοδοξίας, πλήρωσε με θαρύ επαγγελματικό τίμημα.

Θητεία στη δημοκρατική ιδεολογία σήμαινε για το Στάθη Λαμπρίδη δημιουργική και όχι απλώς ενεργητική συμμετοχή στα κοινά, προσφορά χωρίς όρια στον συνάνθρωπο και προ παντός υιοθεσία του διαλόγου σαν μοναδικού μέσου που οδηγεί στο χώρο της πιθανής αλήθειας και της πραγματικά πολιτισμένης και δημοκρατικής ζωής.

Έτσι, τοπικές προκαταλήψεις και καμιά φορά έμμενες ιδέες του —συνηθισμένες καταστάσεις σ' αγωνιστικές κι ατίθασες ψυχές— παραμερίζονταν με θαυμαστή ισορροπία από τη λογική και τη δύναμη του διαλόγου.

«Να το συζητήσουμε, μπρε», «Γιατί τον έχουμε το διάλογο», «Με έπεισε», «Συμφωνώ απόλυτα μαζί σου, έτσι θα κάνουμε», ήταν φράσεις που ακούγονταν πολύ συχνά απ' το Στάθη Λαμπρίδη.

Στην επαγγελματική του ζωή ευτύχησε με οδηγό το απaráμιλλο ήθος και τον επίπονο αγώνα για την κατάκτηση της φιλολογικής γνώσης να φτάσει στο βαθμό του Γυμνασιάρχου της απαιτητικής εκείνης εποχής, με τον οποίο εξεμέτρησε το υπηρεσιακώς ζειν από την γεραρά Ζωσιμαία Σχολή, αφού προηγουμένως είχε υπηρετήσει στην Πάργα, την Πωγωνιανή, το Τσοτλί, το Διδασκαλείο και το Ανώτερο Παρθενοναγωγείο Ιωαννίνων, το Γ' Γυμνάσιο Αρρένων και το Γ' Θηλέων Θεσσαλονίκης, μαζί με τον επίσης μεγάλο Ζαγορίσιο εκπαιδευτικό Κώστα Γκράτζιο.

Όπως και ο άλλος μεγάλος απών, ο κοινός φίλος Γιάννης Σαραλής, με τη διδασκαλία δεν μετάνγιζε μόνο γνώση αλλά και ένα ψυχικής κατηγορίας στοιχείο: αγάπη για τον άνθρωπο και τις μεγάλες αξίες της ζωής.

Και μέσα απ' αυτή τη σχεδόν παθιασμένη προσπάθεια αναπτύσσονταν ανάμεσα στο δάσκαλο και τους μαθητές μία αγαπητική, σχεδόν ερωτική σχέση που συνεχιζόνταν σ' όλη τη ζωή.

Θυμάμαι, όταν είχαμε να φροντίσουμε για κάποια πατριωτική υπόθεση άνοιγε το μπλοκάκι και μας έλεγε μ' εκείνο το γνωστό κοφτό ύφος: «Σταματάτε να ψάξω; εγώ πρέπει να 'χω μαθητή ή μαθήτριά σου αυτή την υπηρεσία». Κι όταν τον συναντούσε, ο μαθητής υποκλινόταν στο δάσκαλο και του άνοιγε το δρόμο για την επίλυση της υπόθεσης που μας βασάνιζε.

Ακόμη και λίγες μέρες πριν τον θάνατό του επιπονησε κι έστειλε Ηπειρωτικές εφημερίδες σε μαθητές και μαθήτριάς του στην Αμερική.

Η παράλληλη προς το εκπαιδευτικό έργο ενεργητική συμμετοχή του στα κοινά δεν τον εμπόδιζε να αναπτύξει αξιόλογο συγγραφικό έργο που απαρτίζεται από ενδιαφέρουσες μονογραφίες για τα Ηπειρωτικά Κληροδοτήματα, βιογραφίες επιφανών Ηπειρωτών, άρθρα ιστορικού και κοινωνικού περιεχομένου, ωραία φιλολογικές σελίδες στο Δελτίο της Ηπειρωτικής

Εταιρείας, στο «ΖΑΓΟΡΙ» και σ' άλλα περιοδικά κι τέλος τελειωμένη πολυσέλιδη Ιστορία των Επάνω Σοιδενών και μισοτελειωμένη, απ' όσα ξέρω, κριτική σχολίαση του πολύτιμου Κώδικα επίσης των Επάνω Σοιδενών που δεν πρόλαβε να την παραδώσει και ίσως θ' πρέπει κάποιος άλλος νεώτερος Σουδενιώτης ή Ζαγορίσιος λόγιος να την ολοκληρώσει και να την εκδόσει μαζί ενδεχομένως με την ιστορία των Σουδενών, εις μνήμην Ευσταθίου Λαμπρίδη.

Στα σκόρπια λογοτεχνικά κείμενά του με τον ό και τόσο ποιητικό λόγο, ο κόσμος των ματιών του ανολίσκεται στις αμορφιές του χωριού, στην οικογενειακή εστία, την αυλή, τα πλατάνια και τις λεύκες, ο κόσμος όμως της ψυχής του σκοπεύει θαθύτερα: αναζητάει τους χαμένους χρόνους που οδηγούν στην προγενική ζωή του Ζαγοριού, της οποίας η κάθε λεπτομέρεια γίνεται βαθύς μακαρισμός απ' το Στάθη Λαμπρίδη ώστε η αδυναμία αναπαραγωγής αυτής της ζωής ν τον πληγώνει λιγότερο.

Αλλά κι οι περιγραφές αυτών που πιάνουν τα μάτια του διακρίνονται για την αποπλυστική ειλικρίνεια και την παθιασμένη τοπολατρεία. Όπως το μικρό παιδί που στην Έκθεσή του γράφει ότι «η θάλασσα είναι μεγάλη» και που κάνει τον Τσέχωβ να αναφωνεί ότι δεν έχει διαβάσει πιο ωραία και ειλικρινή περιγραφή έτσι κι ο Λαμπρίδης όταν γράφει ότι «όποιος δεν είδ' ανθισμένο πουρνάρι του Μαΐου στο Ζαβρούχο, αχ! δε ξέρει τι θα πει 'Ανοιξη στον κόσμο» κάνει τέχνη με μόνη τη θαθεία ειλικρίνεια της περιγραφής άσχετα με την αξία του αισθητικού μέτρου του. Αυτός είναι ο λογοτεχνικός κόσμος του: ξερός, κοφτός, λιτός, άκαμπτος, ειλικρινής, αυστηρός σαν την μορφή του δημιουργού.

Στην άσκηση του πολύπλευρου κοινωνικού έργου του ο Στάθης Λαμπρίδης είχε σαν οδηγό το μεγάλο πρόγονό του Ιωάννη Λαμπρίδη, πάνω απ' όλα εντιμότατο και αυστηρότατο τιμητή των κρατούντων της εποχής του στα Γιάννινα και στα Ζαγοροχώρια, με τους οποίους, όσο ψηλά κι αν στέκονταν, δεν δίστασε να τιβάσει για το καλό του τόπου, για να προκύψει καλό στο κοινό, όπως έλεγε.

Όπως εκείνος λοιπόν έτσι κι αυτός άρχισε μεγάλες αναγεννητικές προσπάθειες για τα Ηπειρωτικά Κληροδοτήματα που κατέληξαν σε πολύχρονες αλληλεπιδράσεις δικαστικές μάχες. Γι' αυτές τις μάχες, όλα τους τα ντοκουμέντα και τις προεκτάσεις, θα μιλήσει σύντομα η Ηπειρωτική Εστία.

Το άλλο μόνιμο μεράκι και ο μεγάλος καύμός του ήταν η ιστορική Λαμπριάδεια Βιοτεχνική Σχολή και τα εκκλησιαστικά μνημεία του χωριού του που από έλλειψη οικονομικών μέσων και από τη φθορά του χρόνου κινδύνευαν να κλείσουν και να καταστραφούν. Και στην πιο κρίσιμη στιγμή, με πολύτιμους συνεργάτες άλλους αξιόλογους συγχωριανούς, αποδύθηκε σε μία τεράστια κι επίπονη προσπάθεια για την ανοικοδόμηση των νέων κτιριακών εγκαταστάσεων της Λαμπριάδειας που λαμπρύνουν τώρα τα Επάνω Σουδενά και την συντήρηση των μνημείων με τα ανεκτίμητα κειμήλια και με κορωνίδα τους τη λατρεμένη του Βαγγελίστρα, προστάτρια του χωριού και του σπιτιού του, να γιορτάζει μάλιστα σήμερα κατά περίεργη συγκυρία και να ηχεί στα σήμαντρά της σύμικτη η χαρά και λύπη για τη μεγάλη γιορτή και το σημαδιακό χαμό.

Την ίδια περίοδο της ζωής του, μιλάμε για τη δ-

καετία του '70, ο Στάθης Λαμπρίδης αναπτύσσει παράλληλα αξιόλογη δημιουργική δραστηριότητα γύρω από διάφορα αναπτυξιακά θέματα του Ζαγοριού.

Απ' αυτά θα ξεχωρίσω μόνο ένα, για το οποίο οι κάτοικοι του Κεντρικοδυτικού Ζαγοριού θα πρέπει να αισθάνονται εσαεί ευγνώμονες προς αυτόν. Πρόκειται για το τεράστιο σημασία έργο υδρεύσεως των Κοινοτήτων αυτής της περιοχής, το οποίο δεν θα ολοκληρώνονταν επί των ημερών μας, εάν δεν είχε προηγηθεί η επίμονη ενθάρρυνση και ενίσχυση από τον Στάθη Λαμπρίδη των πρώτων ιδιωτικών γεωλογικών ερευνών στα λεγόμενα Βαρκά. Στον ιστορικό του μέλλοντος σύντομα θα κατατεθεί ολόκληρη η επίσημη αλληλογραφία του Στάθη Λαμπρίδη για το ζωτικό αυτό έργο.

Το τελευταίο τέταρτο της ζωής του οι Ζαγορίσιοι και οι Ηπειρώτες τον χαίρνται σαν μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της αξιολογίας και μοναδικής Εφημερίδας «Το ΖΑΓΟΡΙ» μας και σαν δραστήριο και μεθοδικό Πενικό Γραμματέα της Ηπειρωτικής Εταιρείας στην Αθήνα, ενώ οι συμπατριώτες του και άλλοι φίλοι στη Ριζάρειο Σχολή τον προτείνουν και τον εκλέγουν μέλος του Πολυμελούς Συμβουλίου της, σε αναγνώριση των πολύτιμων υπηρεσιών προς το ιστορικό αυτό Κληροδοτήμα με τον Πανελλήνιο και Ηπειρωτικό χαρακτήρα.

Σ' αυτό το κατά την προσφύα έκφρασή του «'Αγιο 'Ιδρυμα» ο Στάθης Λαμπρίδης σε χρόνια θαλερότητας προσέφερε πραγματικά έργο σημαντικό με αποκορύφωμα την μέσω δικαστικής οδού τακτοποίηση των οικονομικών σχέσεων της Ριζαρείου με το Ζαγόρι, ιδιαίτερη πατρίδα των μεγάλων Εθνικών Ευεργετών Αδελφών Ριζάρη. Αυτή η τακτοποίηση πέραν των άλλων συνέβαλε στην ομαλή, αδιατάρακτη και ενιαία πορεία του Κληροδοτήματος επάνω στην ακλόνητη βάση της διαθήκης του Γεωργίου Ριζάρη και άνοιξε το δρόμο για μια ουσιαστική βοήθεια προς το Ζαγόρι και τη Λαμπριάδεια Σχολή φυσικά, της οποίας βοήθειας τα αποτελέσματα σύντομα θα είναι ακόμη πιο θετικά και ίσως εντυπωσιακά με την προβλεπόμενη περαιτέρω αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων της Ριζαρείου, που και γι' αυτή κοπίασε ο αποθανών συνάδελφος.

Όλος αυτός ο μόχθος και ο κόπος της ζωής αυτού του ύστατου Ζαγορίσιου των ημερών μας, μιας ζωής ταγμένης στην υπηρεσία του συνόλου, αναπτύχθηκε, ενθαρρύνθηκε και ανακουφίστηκε μέσα στο μαγικό κύκλο των φροντίδων, όπως λέει κι ο ποιητής, ευγενικής, αφοσιωμένης, θαθύτατα λογικής και αρχοντικής συζύγου, της προσφίλους του ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ. Αλησμόνητε Στάθη,

Σ' αυτή τη θαυαλγούσα σύζυγο, στα πολυδάκρυτα τέκνα και στους θλιμένους πολυάριθμους συμπατριώτες και φίλους, φεύγοντας παραδίδεις αμέτρητο πλούτο ηθικού κάλλους, ανθρωπιστικής και κοινωνικής προσφοράς και πνευματικής παρακαταθήκης. Για το λόγο αυτό, το οικογενειακό σου όνομα φερόμενο υπερήφανα θα αποβεί μέτρο και στίβος και άθλημα αρετής.

Αθάνατε φίλε και συνάδελφε,

Κατά τον θαυστόχαστο λόγο του Σολωμού «Εγώ σε ασπάζομαι εις το μέλλον εντυμένον με άπειρη δόξα».

Πολλές προσωπικότητες στην κηδεία του Στ. Λαμπρίδη

Πέθανε στην Αθήνα και κηδεύτηκε την ημέρα του Ευαγγελισμού στην εκκλησία της Ριζαρείου Σχολής ο Ζαγορίσιος επίτιμος γυμνασιάρχης και λόγιος Στάθης Λαμπρίδης από τα Πάνω Σουδενά, γνωστός για τους κοινωνικούς του αγώνες.

Τα τελευταία χρόνια ο εκλιπών διετέλεσε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής, γενικός γραμματέας της Ηπειρωτικής Εταιρείας και μέλος της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας Ζαγοριού.

Στη νεκρώσιμο ακολουθία παρέστησαν ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Χρήστος Σαρτζετάκης, ο οποίος και κατέθεσε στέφανο, ο αντιπρόεδρος του Αρχείου Πάγου, άλλοι ανώτατοι και ανώτεροι δικαστικοί, καθηγητές Ανω-

τάτων Σχολών, ο συμπατριώτης πρύτανης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και μέλος του Ριζαρείου Ιδρύματος κ. Γ. Νουτσόπουλος, οι σύμβουλοι Αθαν. Λιούμας και Στ. Ιωαννίδης, εκπρόσωποι του πολιτικού κόσμου, άνθρωποι των γραμμάτων και του Ηπειρωτικού Κόσμου της πρωτεύουσας, μεταξύ των οποίων οι π. πρόεδρος και γεν. γραμματέας της Πανεπειρωτικής Ομοσπονδίας, Ελευθέριος Μαντζίκας και Δ. Διαβαλάς, μέλη της Εταιρείας και πλήθος κόσμου.

Τον επικηδεύον εξέφω- νησε ο πρόεδρος της Ριζαρείου Σχολής κ. Άγγελος Κίτσος, ύστατο δε χαριετισμό απηύθυναν ο πρόεδρος της Ηπειρωτικής Εταιρείας κ. Αλ. Μαμόπουλος και ο πρόεδρος των αποφοίτων κ. Στ. Συκιώτης.

Η σορός του Στάθη Λαμπρίδη ετάφη στη γενέτειρά του Πάνω Σουδενά. Παρέστησαν πλήθος κόσμου, μεταξύ των οποίων ο στρατηγός Αγαμέμνων Γκράτσιος, οι πρόεδροι της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας Ζαγοριού και του Κέντρου Ερευνών Ζαγοριού κ. Κ. Κυριαζής και Β. Τζιβάς.

Επικηδεύοντες λόγους εξέφωνησαν οι κ. Γ. Δούβλης, Δρ. Παπανικολάου, Κλ. Βλαδίκας και Άγγελος Κίτσος. Κατετέθησαν πολλά στεφάνια, μεταξύ των οποίων της ΙΛΕΖ, του ΚΕΖ, της Κοινότητας Ζαγορίσιων Οργανώσεων, συγγενών και φίλων.

ΕΠΑΣΙΑ ΕΚΛΟΓΗ

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤ. ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Η εκλογή του συμπατριώτη καθηγητή της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Χαράλαμους Μουτσόπουλου ως αντιπρόεδρου μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, τιμά το Ζαγόρι και όλο τον πνευματικό κόσμο της ιδιαίτερης πατρίδας μας. Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγοριού και «Το ΖΑΓΟΡΙ» μας συγχάριζαν θερμά τον κ. καθηγητή και τους γονείς του.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Αλεξανδρούπολη 27.3.89
Αγαπητοί μας φίλοι,

Κυνηγημένοι απ' την κακογονιστική του κόσμου μας, με μόνη διέξοδο την περιτλάνηση, ανακαλύψαμε κάποτε το Ζαγόρι. Νιώσαμε ασημαντά ανθρώπινια, χαϊτοουρίστες, ας πούμε, μπροστά σ' αυτό το μεγάλο της φύσης και του ανθρώπου. Από τότε ήρθαμε και ξαναθήσαμε πολλές φορές. Το αγαπήσαμε περισσότερο απ' τους δικούς μας τόπους, αγαπήσαμε κάθε τι δικό του, τα ποτάμια του, τα τραγούδια του... Και κάθε τι όμορφο χάνεται πολύ εύκολα και δεν αρκεί μόνο η αγάπη να το σώσει. Χρειάζεται συνάμα και πολύ δουλειά, αφού δεν έχουμε να ελπίζουμε πολλά από αλλού. Δεν θα πρέπει να κινδυνεύουν τα βουνά μας σαν τις παρθένες μας, για να πλουτίσουν μόνο πολύ λίγοι. Προσπάθειες σαν τη δική σας μας κάνουν να ελπίζουμε και ενχομάστε ολόψυχα τα καλύτερα αποτελέσματα.

Μακάρι να πολεμά κανείς για κάτι παραπάνω απ' τη βολή του. Μακάρι να σκαρτεται λίγο τι θ' αφήσει πίσω του...

Φιλικάτα
Δέσποινα Παναγιώτης
Τ.Γ. Μια ασημαντή προσφορά στην προσπάθειά σας.

Ζαγορίσιοι δάσκαλοι στα σχολεία της Βούρμπιανης Κόνιτσας

(Από το 1875 έως το 1914)

Οι Βουρμπιανίτες, με τις προικισμένες φύσεις τους, δημιουργήσαν μια θαυμαστή ανθρωπινή κυψέλη, ένα ζωντανό κεφαλοχώρι.

Εκεί γεννήθηκαν άνθρωποι ψηλής διανοήσης, μεγάλοι ευεργέτες (όπως ο αείμνηστος Λυκαύργης Νίκος Παπασωτηρίου, καθηγητής στην Αλεξάνδρεια. Ο άνθρωπος αυτός έδωσε τα πάντα, γιατί είχε μέσα του τη χάρη της προσφοράς και την ευλογία της Ηπειρωτικής ευποιΐας), ξακουστοί μαστόροι, πλούσιοι και φιλοπάτριδες ξενιτεμένοι, επιστήμονες (καθηγητ. οφθαλμ. Τράντας κ.ά.), στρατηγικοί δοξασμένοι (Σωκράτης Δημάρατος κ.ά.), αξιωματικοί χωρικής, ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, χαρακτηριστικές μορφές γεμάτες αγάπη για τον τόπο τους και την πατρίδα.

Στις 4-1-1876 φωτισμένοι Βουρμπιανίτες συντάσσουν τον πρώτο Κανονισμό της «εν Βουρμπιανή της Ηπείρου Φιλελευθερικής Αδελφότητας», η έδρα της οποίας μεταφέρθηκε στην Αθήνα το 1883 και ήταν το πρώτο Ηπειρωτικό Σωματείο (με παραρτήματα στα Γιάννινα και το Λαύριο). Από τότε η Αδελφότητα —δεύτερη στην Ελλάδα— πήρε πολλά βραβεία και άλλες τιμητικές διακρίσεις. Σήμερα η Βούρμπιανη έχει δέκα επτά, να 17, εκκλησίες, που όλες είναι άριστα συντηρημένες και λειτουργούν κανονικά. Υπάρχει όμως κι ένας πανάγιος και μορφωμένος ιερέας, που θα τον ζήλευαν ανάδελφοί του των μεγαλοπλετών.

Ερέθισμα για να γράψω λίγα λόγια για τους Ζαγορίσιους Δασκάλους της Βούρμπιανης, μου έδωσαν τα πολύτιμα βιβλία του σεβ. φίλου Βουρμπιανίτη κ. Αναστάση Ευθυμίου, λογογράφου, ιστορικού, δημοσιογράφου. Ο κ. Ευθυμίου είναι ο Κώστας Λαζαρίδης και ο Κίτσος Μακρής της περιοχής του.

Από το τρίτο βιβλίο του «Η Βούρμπιανη της Ηπείρου - Ιστορία και Λαογραφία», παίρνω πολύτιμα στοιχεία που αφορούν στους δικούς μας Ζαγορίσιους Δασκάλους, τους διαλεκτούς συναδέλφους που έδιναν τα φώτα της παιδείας και έσχιζαν τα μαύρα σκοτάδια της σκληριάς. Αθάναιτοι παραμένουν στις ψυχές μας, στις καρδιές των Πανελλήνων και τους ανήκει ο δημόσιος έπαινος και η εθνική ευγνωμοσύνη. Κι ως μη ξεχνάμε τις δύσκολες συνθήκες εργασίας και

τα ελάχιστα γρόσια που έπαιρναν για να καφοζήσουν οι ίδιοι και οι κατά κανόνα πολυμελείς οικογένειές τους.

Από τα 1875 ως τα 1888 διδασκαν οι εξής Ζαγορίσιοι Δάσκαλοι: Νικ. Παπίας από το Μονοδέντρι.

Σ.χ. έτος 1883 - 84: Δ/ντής ο Καπεσοβίτης Αθανάσιος Βαταβάλης. Στην θέση αυτή τον βρίσκουμε αρκετά χρόνια. Καθόταν στο σπίτι του Ψύλλα και είχε το εξής σύνθημα (μεταφέρω τα λόγια του κ. Ευθυμίου). «Κρεμούσε έ-

Του Λευτέρη Παπαθανασίου

να κόκκινο πανί - μαντήλι στο παράθυρο που μόλις το έβλεπαν τα παιδιά έτρεχαν και βαρούσαν την καμπάνα για να μαζευτούν οι μαθητές στο σχολείο».

Σ.χ. έτος 1888 - 89: Δ/ντής ο Πυρσογιαννίτης Ζήσης Β. Σούρας και διδάσκαλοι Αθαν. Βαταβάλλης και Αθαν. Οικονόμου (μαθητές 166).

Σ.χ. έτος 1894 - 95: Αλκιβιάδης Σκοκίδης, Μονοδεντρίτης. Ήταν απόφοιτος Ζωσιμαίας Σχολής.

Σ.χ. έτος 1896 - 97: Σπυρίδων Ηλιάδης, Διευθυντής με ετήσιο μισθό 32 λίρες. Τόπος καταγωγής τα Κάτω Πεδιά, όπως με διαβεβαίωσε ο αγαπητός κ. Κώστας Βαρτζώκας. Πρόκειται προφανώς για πρόγονο του φίλου κ. Τάσιου Ηλιάδη.

Σ.χ. έτος 1897 - 98: Ο παραπάνω Διευθυντής και αρκετοί διδάσκαλοι όχι Ζαγορίσιοι.

Σ.χ. έτος 1901 - 1902: Μιχαήλ Παπαθανασίου, Διευθυντής. Ήταν Παπιγκιώτης και απόφοιτος του Διδασκαλείου Αθηνών.

Σ.χ. έτος 1902 - 1903: Σπυρίδων Ηλιάδης, Διευθυντής.

Σ.χ. έτος 1903 - 1904: Σπυρίδων Ηλιάδης, Διευθυντής. Παρατήρησε και αντικαταστάθηκε από τον Κων. Παπαγεωργίου, που διορίστηκε με μισθό 30 ναπολεόνια. Ο τελευταίος ήταν Δ/ντής και το επόμενο σ.χ. έτος 1904 - 1905.

Σ.χ. έτος 1906 - 1907: Χριστόδουλος Βασιλειάδης, τελειόφοιτος Παν/νίου Αθηνών από τη Μπάγια Ζαγορίου, Δ/ντής με ετήσιο μισθό 50 λίρες (53 κατά τη λογοδοσία) = 5.350 γρόσια.

Εδώ ως αναφέρουμε —μεταξύ των άλλων— και δυο Γιαννιώτες εκπαιδευτικούς, γνωστές μορφές της «μικρής μας πόλης» (στο ίδιο σχολ. έτος): 2) Γεώργιος Χατζής, ελληνοδιδάσκαλος με ετήσιο μισθό 50 ναπολεόνια. Πρόκειται για τον μετέπειτα περίφημο ποιητή και δημοσιογράφο «Πελλερέν». Στη Βούρμπιανη εμπνεύστηκε μερικά από τα ηθογραφικά διηγήματά του («το κοτσέτι της Νικόλαινας» κ.ά.).

3) Χαρίκλεια Καμενοπούλου - Αναστασίου, με μισθό 18 ναπολεόνια (μαθητές Παρθεναγωγείου - Μηπαγωγείου 100).. Χρυσή γεπτόνισσά μου στη Συνοκία Γηροκομείου, έμενε στην οδό Κιάφας (όπου τώρα μένει η κόρη της). Μου μιλούσε πάντα με λαχτάρα και νοσταλγία η αλησμόνητη αρχοντογιαννιώτισσα για τη διδασκαλική της καριέρα. Ένα φεγγάρι υπηρέτησε και στο χωριό μου Ελάτη Ζαγορίου. Ήταν προσφιλής Μάνα του αείμνηστου Ανθρώπου και Επιστήμονα, που χάσαμε πρόσφατα: του Γιάννη Ε. Αναστασίου, ομότιμου καθηγητή Εκκλησι. Ιστορίας της Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Σ.χ. έτος 1907 - 1908: 1) Ματθαίος Α. Καρπούζης από το Τσερβάρι Ζαγορίου, Διευθυντής, με ετήσιο μισθό 65 λίρες. 2) Ξενοφών Ιωαννίδης, επίσης από το Τσερβάρι (Ελαφότοπο) με 32 1/2 ναπολεόνια μισθό. 3) Κων. Π. Βαλιάνος. Κι αυτός από το Τσερβάρι, με τον ίδιο μισθό (3.055 γρόσια). 4) Απόστολος Βλαστός, Τσερβάρκιτης, με ετήσιο μισθό 25 ναπολεόνια. Στο επτατάξιο αρρεναγωγείο εφοίτησαν 83 μαθητές και 100 κορίτσια και νήπια στο Παρθεναγωγείο.

Σ.χ. έτος 1908 - 1909: 1) Ματθαίος Καρπούζης με μισθό 65 λίρες, 2) Κων. Βαλιάνος με 32 1/2 ναπολεόνια, 3) Απόστολος Βλαστός με 32 1/2 ναπολεόνια. Μαθητές αρρεναγωγείου 90.

Σ.χ. έτος 1909 - 1910: Διευθυντής Ματθαίος Καρπούζης και διδάσκαλοι οι παραπάνω Ζαγορίσιοι. Μαθητές 7) ξίου αρρεναγωγείου 112 και μαθητρίες Παρθεναγωγείου 102 μαζί με τα νήπια.

Σ.χ. έτος 1910 - 1911: 1) Ματθαίος Καρπούζης, Σχολάρχης, με 70 λίρες μισθό. 2) Κων. Βαλιάνος με 35 λίρες, 3) Κίμων Καρπούζης, Τσερβα-

ρίτης, με 30 λίρες. Μαθητές αρρεναγωγείου 112, Παρθεναγωγείου (και νήπια) 96.

Σ.χ. έτος 1911 - 1912: 1) Χαράλαμπος Ν. Ρεμπέλης, Διευθυντής, το καμάρι των συγχωριανών του, με μισθό 65 λίρες. «Ο αείμνηστος Δάσκαλός μας» λέει ο κ. Ευθυμίου. 2) Αναστάσιος Φ. Χατζής από τα Κάτω Σουδενά με 40 λίρες μισθό. Συν)χος ξαναεπισκέφθηκε τη Βούρμπιανη περί το 1930 και φιλοξενήθηκε στο σπίτι του κ. Τάσιου Ευθυμίου. Μαθητές αρρεναγωγείου 145. Το Σχολείο έφερε την επωνυμία: «Αστική Σχολή».

Σ.χ. έτος 1912 - 1913: 1) Χαράλ. Ρεμπέλης, με μισθό 65 λίρες. 2) Αναστ. Χατζής, με 44 λίρες. Μαθητές εφοίτησαν 151. «Εξ αιτίας του πολέμου, τα μαθήματα διακόπησαν από 16 Νοεμβρίου 1912 μέχρι 28 Φεβρουαρίου 1913».

Στη συνέχεια μας λέει ο φίλτατος κ. Ευθυμίου για τους πόρους λειτουργίας των σχολείων, για το Οικοτροφείο, που άρχισε να λειτουργεί από το σχολικό έτος 1907 - 1908 και τόσα άλλα.

Οι φωτογραφίες των βιβλίων του θαυμάσιες: με τους δασκάλους και τα παιδιά, τους χωριανούς στα πανηγύρια, σε πάμπολλες πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.λπ. Θησαυροί ολόκληροι!

Εύγε, Τάσιο Ευθυμίου!

Μια παρόμοια δουλειά έκανε και ο ιστορικός του χωριού μου αξεχαστος Γιάννης Απ. Ξυλός στο βιβλίο του «Η Μπούλτση» (Ελάτη Ζαγορίου). Κι εκείνος διάνθισε τις πολύτιμες σελίδες του βιβλίου με ιστορικές φωτογραφίες του θείου μου Αλέξη Λαμπ. Μπέτσιου, του μόνου φωτογράφου τότε στο Κεντρικό Ζαγόρι. (Μηχανή με τρίποδα και ...γρήγορα στα προπολεμικά πανέμορφα πανηγύρια Αγίας Παρασκευής Μονοδεντρίου, Ευαγγελίστριας Σουδενών, Διλόφου, Ελάτης κ.λπ. Κι απάνω από τη μηχανή ο μπόμπρας η αφεντιά μου, για να ιδεί κόσμο! Ο τόπος ν' αχολογεί απ' τα λαλούμενα κι ο μπόμπρας νάχει ύστερα να μολογεί. Τι χρόνια ευλογημένα, τι κόσμος, τι μορφές που έφυγαν! Καλά τα γεμάτα με φωτογραφίες, αρχείο ολόκληρο του αθάνατου Ζαγορίου, μας έκαψαν στη Μπούλτση —μαζί με το σπίτι— οι τρισκατάρτοι οι Γερμανοί, τον Ιούλιο του 1943. Είπαμε τότε πως τελειώσαμε, μα η ευλογημένη η ζωή προχώρησε...

ΣΤΟ ΧΑΜΟ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Έσθθες μες στο χαλασμό της τραυμάς τη μπόρα που φώλιαζε στα στήθια σου, σαράκι και χαμός, το δάκρυ, στίχο έπλαθες, ως τη στεγνή την ώρα, τραγουδιστή περίτεχνη, των φίλων σου ο καμμός.

«Κίτρινο φύλλο της μουριάς» σε δέχτηκε η Πεντέλη, μες στο χλωμό χινόπωρο, κυκλάμενο ακριβό σε γήτση στα ζώντα σου, στο χόμα της σε θέλει με τον Κρυστάλλη αδερφό, κρυφό της θησαυρό.

Κ' η μακρινή πατρίδα μας, π' ορφάνεψες καμάρι, κι όλους εμάς που ρήμαξες, γλυκέ μας ποιητή, στον τάφο σου το δάκρυ μας ως θρέψει το πουρνάρι με Τζουμερλιάτικη αντρειά τον ήσκιο να κρατεί. Κι σαν λουράζει ο σαμάντας τη νύχτα από την πόλη, τα στοιχειωμένα κλώνια του να φέρνουν τον αχό των κυτριών, το σάλαχο, την Πλατανούσαν όλη, τη βάβω την πονετική κοντά στο μοναχό!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΡΑΛΗΣ

Ο ΑΡΓΑΛΙΟΣ

Αγκομαχάει ο αργαλιός στα χέρια της κοπέλλας και το υράδι προχωρεί ανάμεσα απ' τα χτένια μεσ' σε λαχτάρες σε καϊμούς και σε κρυφές ελπίδες, για το παιδί που έρχεται, που ήρθε και που θάρθει, για να της κλέψει τα φιλιά, τη γλύκα του κορμιού της καταραχίς στο ξάγναντο στον έλατο από κάτω, που διαφεντεύει στις κορφές στα διάσελα στα γκρέμα.

Αγκομαχάει ο αργαλιός στις κοπελιές τα χέρια π' αναθυμάται κι αγροικά τον νιο το παλληκάρι, ταχιά να ρθει απ' το βουνό κι από το τσελιγκάτο, με την καρδιά ολόθερη και το κορμί φιλογάτο. Αετός μέσα στα διάσελα, καμάρι της καρδιάς της, λεδεντονιός, περήφανος, φεγγαρογεννημένος με της φλογέρας τον αχό και τ' αφρονισό τη γλύκα.

Αγκομαχάει ο αργαλιός και τρίζει και χτυπιέται στις κοπελιές τις σαιτές, τις ποθοπλαγασμένες, π' ολημερίς κι ολονυχτίς προσμένει τον καλό της, μανροματούσα, λυγρή και καγκελοφρυδάτη, γλυκειά σαν το τριαντάφυλλο το μοσκομουροδάτο, δροσοσταλίδα της αγής, άσπρο λαμπρό της νύχτας αιθέρια, κρινοδάχτυλη κι από αφρούς πλάσμενη. Και μεσ' στον βόγγο τ' αργαλιού και της καρδιάς τον πόνο γλυκό τραγούδι αναριγά απ' τ' άλικιά της χείλη, με τη θωριά του κερασιού, του σταφυλιού τη γλύκα: «Έλα γλυκέ μου Σταυραετέ, τρέξε, καλέ μου, πέτα

στην αγκυλιά μου να σε δώ, να σε σφιχταγκυλιάσω να σμίξουν οι καρδιούλες μας να σμίξουν τα κορμιά μας καθώς το υράδι τ' αργαλιού, όπου για σε ξομπλιάσω με τα λουλούδια του Μαγιού και τ' ουρανού τ' αστέρια, που μάζεψα κι απίθωσα σε τούτο το υράδι, κρυφό μεράκι της καρδιάς για σένα Σταυραετέ μου».

ΜΙΧΟΣ ΚΟΤΚΟΤΑΗΣ

Η ΝΤΟΥΜΠΟΥΛΙΤΣΑ

Κ' η Ντουμπουλίτσα ορθόστητη μέσ' στους ανθούς δογγάει μέσα σε γέλια σε χαρές και σε γλυκό τραγούδι. Ταχιά να βγάλει τον ανθό τον μοσκοβολισμένο, που χαίρει' η νοικοκυρά κι αναθυμάται ο Κύρης στις ξενιτειές τα βάσανα στον μισμού την ώρα. Νάρθει να πει ξυνόγαλο να φάει χολοκυνθότα και στις καλές του την ποδιά την χιλοσπλουμισμένη να ξαποστάσει να χαρεί απ' της ξενιτειάς τα ντέρτια.

Κι η Ντουμπουλίτσα αχολογεί προσμένοντάς τον νάρθει με ντούμπου - ντούμπου - ντούμπου - ντούμπου... γέλια, χαρές, τραγούδια...

ΜΙΧΟΣ ΚΟΤΚΟΤΑΗΣ

ΤΟ ΣΤΟΙΧΙΩΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

Η μάνα μου κι ο αφέντης μου όταν ζούσανε —πανάλαφρο του τάφου τους το χόμα!— πραγματευτής να γίνο μου παράγγελναν, μου τόλεγον συχνά και μ' ένα στόμα.

Άλλοιός, με καταριώνται —και το γνοιάζομαι πως ριζικό και προκοπή δεν κάνουν. Κακόμοιρος, πυρό ψομί θα γεύομαι, ανήμπορος και σκλάβος θα πεθάνω. Κι εγώ, που την κατάρα τους στοχάζομαι, καραβοκύρης βούλεινα να γίνο. Καράβι λυγρό και καλοτάξιδο αγάρασα κι αμαρτωστά στην Τίνο.

Ασπινιά, διαμάντια και μαλιάματα, μετάξια πλουμιστά και δαχτυλίδια, της Προύσας τα χαλιά τα μυρωμένα, της Βενετιάς τα χίλια δυο παχνίδια, δε φρότωσα στην όμορφη φρεγάδα μου —ο νους μου τρέχει αλλού και γι' άλλα αντ' άλλα—, πράματα μου πεντάκριδη κι απίτητη τα όνειρα της νιότης, τα μεγάλα.

Και πάω να πουλήσω την προκοπή μου σε ξωτικά λιμάνια, σ' άλλους τόπους. Την διαλαλώ!... Μ' αλλοίμονο, ανήξερους κι αδιάφορους τους βρίσκω τους ανθρώπους.

Ξανά προς τ' ανοιχτά θαλασσοπέλαγα... Ολόγυρα ερμιάς, αφροί και κάδοι. Και μια νυχτιά που ούρλιαζαν οι άνεμοι μου στοίχισε το δόλλιο μου καράβι.

Κι ακούω στα στεγνά, στο καταλάγιασμα, να λέει μια Ξωδιά σε μια Νεράδα: — «Καράβι λυγρό, γεμάτο ονειρώτα, σπατέ στα πέλαγά μας δεν ξαναείδα!...

Τι κόμμα που ο Ξανθός ο καπετάνιος της δοκλόλασε —και πια τον δεν πεθαίνει!... Αχ, μάνα μου κι αφέντη μου, η κατάρα σας σκληρά το ριζικό μου το βαραίνει!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΙΝΔΕΑΣ

ΚΑΤΟΧΙΚΑ ΤΗΣ ΔΟΒΡΑΣ

Του ΦΡΙΣΟΥ ΤΖΙΟΒΑ

ΜΑΡΤΥΡΙΑ

•) Συνέχεια από το προηγούμενο

Τέλος μας ήρθε και το πρώτο τακτικό συγκρότημα του ΕΛΑΣ, είχε και σαλπικτή. Αργότερα εντάχθηκαν στα μόνιμα τμήματά του και οι εικοσαριά χωριανοί, νέοι και μεσήλικες. Πεντέξι πήγαν και στα λημέρια του Ζέρβα. Γέμισε το χωριό καπεταναίους. Μαζί του κάμποσοι Άγγλοι και Έλληνες αξιωματικός από το στρατό της Μέσης Ανατολής. Αντάμωσα φίλους, ανάμεσά τους και παλιηγάρι από τη Ζίτσα με φήμη και καθαρή καρδιά. Μαθεύτηκε αργότερα πως τον έφαγαν μπαμπέσικα οι σύντροφοί του για να πληρωθεί το ρηθόν «η επαγρύπνηση καταδροχίζει τα τέκνα της». Σε τέτοιες εποχές το μέτρο και η μετριότητα αφανίζονται, ο φανατισμός τα συντρίβει με μίσος. Θέλεις τυχαία, θέλεις προσυνεννοημένα, το ίδιο πρωινό ανέβαινε για το μοναστήρι της Ευαγγελίστριας των Πάνω Σουδενών ο Δεσπότης των Γιαννίνων, προσοπικότητα αμφιλεγόμενη. Τον κούβαλλαν στο χωριό. Επειδή πολλά λέγονταν για το ρόλο του εκείνη την εποχή (διαδόσε ις που στάζανε χολή), περιμέναμε να δούμε πώς θα τον φερθούν. «Τα τρανά καλπάκια μας» μαζί με το Δεσπότη κλείστηκαν στο σχολειό. Κουβέντιασαν ώρες. Τι είπαν, τι δεν είπαν, δε μάθαμε. Πρώτος έφυγε ο Δεσπότης και οι καπεταναίοι του έκαναν μετάνοιες, του φίλησαν το χέρι. Νομίζω πως σ' αυτή τη συγκέντρωση υπογράφηκε η ληξιαρχική πράξη θανάτου της Δοβράς. Άρχισαν τα σαμποτάζ στα χωριά μας.

Αν δεν πείνασε η Δοβρά στον καιρό της κατοχής το χωριό, στις γυναίκες. Οι περισσότεροι άντρες ταξιδεύονταν. Με την κατοχή κόυρνιασαν στο χωριό να σωθούν. Και νά θελαν ελάχιστα μπορούσαν να προσφέρουν, αφού και το θυζί της γελιάδας δεν ήξεραν πώς αρμίζεται. Γυναίκες δουλεύαρες, σε σημείο ν' απορείς πού βραίκανε τόση δύναμη τα λιγνά κορμιά τους. Στο εικονοστάσι του σπιτιού πρέπει το κάδρο τους, πλάι στην Παναγιά. Ανεβοκατέβαιναν και πέντε φορές το Ροντοβάρι. Λογάριασε κάπου δώδεκα ώρες πήγαν έλα στο λιοπύρι, εκτός από το φρότωσε - ξεφρότωσε αλογομούλαρα και γοιάρια με τους θησαυρούς της γης που μας κουβαλούσαν, πρόσθεσε και παναγιά, τη λιάτρα των σπιτιών και τι σπίνια Θεέ μου, στρατώνες. Ύστερα πώς να μη συκατεύονταν! Σκέτη τυράγνια και τρόμος στάθηκε η ζωή τους αυτή την περίοδο, μια και μετά. Αν κάτι τις δρόσιζε ήταν το μελτέμι της κουβέντας σε πεζούλια και παραγόνια που η δροσιά του με φυσούσε τερπνά.

Όμως σε μερικά σπίνια έρχονταν μήνες που δεν έμενε σπυρί καρπός στο αμπάρι. Τότε, όπως γίνονταν και στις πόλεις, ξεπουλάγαμε σε πελιγιάδες λιβάδια, στα χωριά του βάλλον ραπτομηχανές, χαλκώματα, ασημικά. Σε ανάλογη σφίξη πουλήσα ποτιστικό χωράφι, στα Κάτω Σουδενά, μόνη κληρονομιά από τον πατέρα μου, για δυο γομαροφόρτια καλαμπόκι! Καλά όσοι είχαν να πουλήσουν...

Στο χωριό μας μονάχα δυο θάνατοι χρεώθηκαν στην πείνα. Πέθαναν και άλλοι σ' αυτά τα δίσεχτα χρόνια που ίσως τους έσπρωξε στον τάφο ο χρόνιος υποσιτισμός και οι κακουχίες. Ανάμεσά τους δυο κοπέλες σαν το κρύο το νερό. Όμως δεν ξεχνιέται η ιστορία μιας μάνας που έπραξε αντίθετα από το Σολωμικό στίχο: «Λαλεί πολύ, θρήνη σπυρί κ' η μάνα το ξηλεύει». Αυτοκτόνησε για να επιζήσουν οι δικοί της. Δεν είχαν ένα φουρκά χωράφι, δεν είχαν ζωντανά. Ξενοδούλευαν, μεροδούλι μεροφά, όπου στην κατοχή τους άδραξε η πείνα από το κορδύ να τους στραγγαλίσει. Η γυναίκα είχε μια ημεράδα γελιάδας. Έρχονταν σπίνι μας. Τη φιλεύαμε ψωμί, τυρί, πίττα,

ό,τι μας λάβαινε. Ποτέ της δεν τα έφαγε εκεί. Τα έπειρνε στην ποδιά της κι έφευγε. Τέλος πρήστηκε σα βάραιχος: μάγουλα, πηγούνι, χέρια, έγιναν σταχτιά. «Να ξέρεις, είπα η μάνα, πεθαίνει για να ζήσουν οι δικοί της». Έφυγε και ξεχάστηκε η θυσία της όπως όλων των ταπεινών ανάλोगες πράξεις.

Θύμα της πείνας ήταν και γουστόζικο γεροντάκι. Είχαμε φιλίες, μου έδινε ορμήνιες. Κουδούνιζε κρεμασμένο στο λουρί του παντελονιού του κονσερβοκούτι, το «γαλομέτρι» όπως το αποκαλούσε. Γύριζε από σπάνη σε σπάνη και φρούσωνε την παραδαρμένη του γάλα. Μα δε γίνεται να ζήσεις μόνο με γάλα. Γνωρίστηκε με τα σκυλιά της κάθε σπάνης, τα εμπιστευόνταν. Όσπου μια μέρα ένα δαιμονισμένο τον δάγκωσε άσχημα. Από τότε παράτησε το «γαλομέτρι» και πέθανε.

Ακόμα θυμάμαι με ένταση το εξής περιστατικό. Βράδιαζε και πήγα να σπίνι. Περνούσα πλάι από γέρινη αγριοκερασιά. Από την κουφάλα της, μεγάλη σα ιστηλιά, δγίρκε προς το μέρος μου αντρικό χέρι. Μου έγνεψε και άκουσα φωνή. Ζητούσε ψωμί. Έφερα μισό κορβέλι. Το ακούμπησα στο δέντρο και δε γύρισα να δω τον πεινασμένο που ήθελε να μείνει άγνωστος.

Θύμα της πείνας ήταν και ο «Άρης», πεντάχρονο αγόρι. Παρατημένο από πατέρα και η μάνα αμάθητη στις αγροτικές δουλειές. Φυσικά πείνασαν άγρια. Γύριζε το παιδί ζητιανεύοντας. Άλλοι του δίνανε, άλλοι κάνανε τον κουφό στη φωνούλα που, το είχαν βαρεθεί. Υπήρχαν και τρίτοι που έσπαζαν πλάκα μαζί του. Το βάζανε, πριν το φιλέψουν, να λείι μια, δυο και τρεις φορές το αντάρτικο τραγούδι «Ο Άρης κάνει πόλεμο...». Του κόλλησαν το παρατσούκλι «Άρης» όπου ξέχασε και το ίδιο το πραγματικό του όνομα.

Με τον καιρό ο «Άρης» σούφρωνε, έμοιαζε με γέρο. Έλεγε τον πρώτο στίχο του τραγουδιού δυνατά και μετά έπειρε άτονο το κεφάλάκι του σαν τον νεκρό πουλιού. Στη γειτονιά του ζούσε τότε μειλίχιο γεροντάκι. Φόραγε σαλβάρι γιατί είχε ζήσει καιρούς και ζαμάνια στην Ανατολή. Ήξερε από βότανα και πότιζε μ' αυτά τους απελπισμένους από την επιστήμη. Παρ' όλη του την ποδάγρα σέρονταν στις πλαγιές μαζεύοντας συνφρόχορτο και πότιζε το παιδί με το ζόρι. Θέλεις από το βότανο, θέλεις από το γάλα και τ' αυγά που το τάιζε η γειτονιά πονώντας τα χάλια του, συνήλθε ο «Άρης» και χάθηκε η «σούφρα».

Μετά το κήψιμο του χωριού απαιτήσαμε μερίδιο γάλα από τα πρόβατα του μοναστηριού των Ασπραγγέλων. Το ζητήσαμε γιατί ανέκαθε το μέρος που βοσκούσαν ήταν της Δοβράς όπως το πιστοποιούν τα πιο παλιά κατάπια που σώζονται. Στα 1927, από δω μας έχει, από κει μας έχει, μας το ζάπωσε ο πανίσχυρος τότε Δεσπότης των Γιαννίνων. Αυτή την περιοχή την είχαμε γλιτώσει τον περασμένο αιώνα από Τούρκο τσιφλικά ξεδεύοντας χρυσάφι και χύνοντας αίμα και δάκρυα όπως ιστορεί χρονικό της εποχής. Ζορίστηκε ο καλόγερος του μοναστηριού και θέλοντας μη θέλοντας έδινε κάθε πρωί γάλα σε επιτροπή του χωριού. Ανάλογη βοήθεια είχαμε από το μοναστήρι και στον καιρό της άλλης πείνας στα 1917, μα τότε το διοικούσαν Δοβριανίτες και δε χρειάστηκε ζόρισμα καλόγερου... Το γάλα έσωσε κόσμο.

Η πείνα έκανε κλέφτες χωριανούς που δεν τό'θελαν. Πριν από την κατοχή το χωριό υπόγραφε αδιάστατα λευκή την ποινική τους σελίδα. Μα τους έσκιαζε τους έρμους ο τάφος, αν και

η ντροπή κοκκίνιζε ακόμη τα μάγουλα των ανθρώπων, όχι όπως σήμερα...

Ήταν Φλεβάρης. Χωριανός αγωνιάτης γυρίζοντας από τα Γιάννινα νύχτωσε στο Ροντοβάρι. Στάθηκε αδύνατο να περάσει με το ζώο του το λαμύ του βουνού. Το χιόνι έφτανε στην κοιλιά του μουλαριού. Αντίθετος ο βοριάς, κατέβαινε μανιασμένος από ψηλότερες κορφές, βούλιαζε το στήθος του αγωνιάτη, του έκοβε την πνοή. Είδε και απέιξε ο άνθρωπος, έκοψε τις τριχίες κι έπεσαν από το σαμάρι δοχεία και σακακούλια στο χιόνι. Αλάφρυνε η μούλα, τανύστηκε προς τα πάνω. Πιάστηκε από την ουρά της και σάδθηκε. Αλλάζοντας θα πήγαινε κι αυτός χαμένος σαν το μπαζάλη Οθωμίδου Λαυδ Αβραάμ Γκανή που πρωτοχρονιάτικα στα 1894 τον βρήκαν εκεί παραχωμένο στο χιόνι. Τα ψώνια είχαν κάνει φτερά το πρωί που τα ζήτησε και ήταν όλα ξένα. Θα πίστευαν την ιστορία του; Ερεύνθηκε η Χωροφυλακή. Έβριξε ξύλο σε αχαμνά κορμιά τίποτα. Η έρευνα όμως φανέρωσε κλεμμένο κατόπι κάτω από τα σκεπάσματα άρρωστης γυναίκας. Ο «καπετάνιος» θιμήθηκε παλιό έθιμο. Το φρότωσε στο λαμύ του άντρα της και τον κατέβασε έτσι στο μεσοχώρι. Τον άφησε ορθό στο χιόνι με το σφαχτό στο λαμύ να τον βλέπει ο κόσμος. Δεν έμοιζε τον Χριστό που τον παρουσιάζουν τα πασχαλινά καρτ ποστάλ ευτυχισμένον ανάμεσα σε ανθισμένα κλώνια με ζωντανό αρνί στο λαμύ. Η όψη του πεινασμένου είχε πάρει μια πικρή εξαύλαση λες και την εξάγνισε ο διασυρμός.

Περνούσε η ώρα και ο κλέφτης θα ξεπάγιαζε αν δεν έσκιαζε σαν μπόμπα η είδηση που μας τρέλανε: Οι Γερμανοί παραδόθηκαν στο Στάλινγκραντ.

Δίχως την άδεια του «καπετάνιου» ο νοικοκύρης του κατωκίου το φορτώθηκε, πήρε τον κλέφτη από το μπράτσο και ανηφόρισαν προς τα νονάκια τους.

Το προηγούμενο καλοκαίρι μου είχε τύχει κάτι ανάλογο. Ήταν πρωινό του Θεριστή, τότε που έχουν απεριόριστη ομορφιά τα καλοκαιρινά πρωινά στα βουνά μας, όταν δέχτηκα την επίσκεψη του ντραγάτη μας. Κάθησε στο πεζούλι της αυλής και το κασκέτο του άδειασε χλωρές φάνες σταριού. «Δικές σου, είπα. Τσάκωσα κλέφτη στο χωράφι σου. Έκοβε, έτρωγε, γύμιζε και τις τσέπες. Θα κάνω μίνυση». Στάθηκε αμετάπειστος να μη πάει την υπόθεση στο δικαστήριο. «Έχω παιδιά, έλεγε και ξανάλεγε. Καλά, εσύ το δέχτηκες έτσι. Μα άλλοι; Αυτός πεινάει, θα ρημάξει χωράφια».

Πήγαμε για τη δική στα Πάνω Σουδενά. Φυσικά ο κλέφτης άφραγκος. Τον υπερασπίστηκε φίλος μου δικηγόρος. Η υπόθεση ήταν αβανταδόρικη και η αγόρευση του έκανε αίσθηση, δεν παράλειψε ν' αναφερθεί και στους Άθλους του Ουγκώ... Όμως έτυχε ο δικαστής να είναι παλιά καρβάνια, συγκίνητος. Γνώριζε πως αν άρχιζε να λασκάρει ο νόμος, ο τάπος θα γνώριζε και άλλου είδους μαύρες μέρες. Πλήρωσα για το δικασμένο και γυρίσαμε στο χωριό αμίλητοι. Τι μπορούσες να πεις με άνθρωπο που μολύς έσπρε τα πόδια...

Άλλο πρωί έλειψαν μαντριμένα γίδια. Το χωριό μας δεν είχε ποτέ ζωοκλέφτες. Το περίεργο ήταν πως από τα τέσσερα αχούρια που πάτησαν πήραν από το καθένα μόνο δυο γίδες. Αίνιγμα και δε βρέθηκε τότε κανένας Ηρακλής Ποναρά* να το λύσει. Νομίζω πως αυτοί οι κλέφτες είχαν επηρεαστεί από τα κηρύγματα της εποχής, προτίμησαν να κινδυνέψουν, να κούρασον, παρά να καταδικάσουν μόνο μια οικογένεια σε δυστυχία.

Αργότερα λειτούργησε και σ' εμάς Λαϊκό Δικαστήριο. Οι υποθέσεις που δικάζονταν ήταν ασήμαντες, αγροζημιές και τέτοια. Το γλεντούσαμε ξεπηδούσαν τόσα ευτράπελα στοιχεία από τις δίκες που συχνά νομίζαμε πως παρακολουθούσαμε κω-

* Αστυνομικός ήρωας της Αγκάθας Κρίστι.

μωδία. Κάποτε ο πρόεδρος αναγκάστηκε να δώσει εντολή σε δυο αντάρτες που έπαιζαν το ρόλο χωροφύλακα να πετάξουν από την αίθουσα νεαρό. Ακόμα γελούσε και όταν βρέθηκε ανάσκελα κάτω από τις σκάλες. Άλλοι από τους δικαστές μας ντύνονταν γελούια σοβαρότητα, άλλοι σου έκλειναν το μάτι κοροϊδευτικά και άλλοι, θύματα της καθαρεύουσας, σ' έκαναν να ξεκαρδίζεσαι στα γέλια όπως με τον παρακάτω διάλογο.

Λύθηκε το γοιάρι μιας γλωσσούς και δεν έφτανε που ξημέρωσε τρώγοντας τον περιδρόμο σε ξένο χωράφι, μα κυλίστηκε το ψόφιο «χάριν παιδιάς» κι έπαθαν νίλα τα σπαρτά. Η κυρά του ζώου φυσικά αρνήθηκε τα πάντα τελειώνοντας με την κορόνα «κακό σπυρί να βγάλει όποιος λείι πως ήταν το δικό μου».

Πριν εκδοθεί η απόφαση ο πρόεδρος άνοιξε εφημερίδα, αν θυμάμαι καλά ήταν «Ο Ρήγας», κρύβοντας και τα κεφάλια των άλλων δυο δικαστών για να ζητήσει τη γνώμη τους. Ρώτησε δεξιά, ρώτησε ξερά. Έλαβε από τον εξ ευνόμων απάντηση που τον έκανε να τιναχτεί λέγοντάς του: «Ξέρεις τι λες μωρέ;» Ο άλλος επέμενε στη γνώμη του, φωναχτά τώρα: «Σου είπα, την εσχάτη των πουνών»...

Ας ήταν κι έτσι η τάξη κρατήθηκε στο Ζαγόρι στα επίτεδα ειρηνικών εποχών αν εξαίρεσουμε ελάχιστους ανεξιχνίαστους φόνους που δεν είχαν πολιτικά ελατήρια.

Από τότε που συνθηκολόγησε η Ιταλία, η ζωή μας κρεμάστηκε από μία τριχα. Στην περιοχή μας εγκαταστάθηκαν Γερμανοί. Η Δοβρά βρέθηκε σε επικίνδυνη ζώνη. Γερμανικό φυλάκιο στις Καρνές, κάπου μια ώρα με τα πόδια νότια του χωριού, αντάρτικο φυλάκιο μισή ώρα βόρεια. Το πώς κάρκε το χωριό το ιστόρησα αλλού. Ακολούθησαν μέρες γεμάτες τρόμο και ανασφάλεια. Ο Πολύφημος όποτε ορέγονταν άπλωνε τα ξερά του από τις Καρνές κι άρπαζε όσους είχαν μαύρη μοίρα, στην τύχη.

Είχε δεν είχε περάσει δδομάδα από το κήψιμο. Γυρίσαμε στο χωριό και θερίσαμε. Μας λυπήθηκαν οι ουρανοί και τα σπαρτά μας μέσταναν απείραχτα, μας λυπήθηκαν οι άνεμοι και διόξανε τις φλόγες. Θαμπόφεγγε όταν έβρσαν το χωριό. Με νοήματα, σπρωξίες, γανγίσματα, συγκέντρωσαν από κλώνια και χωράφια στο μεσοχώρι όλο το ψυχομέτρι. Στεκόμαστε ορθοί. Οι γυναίκες έμπαιναν μπροστά από τους άντρες να τους κρύβουν να μη τους βλέπουν τάχα οι Γερμανοί. Έσφιγγαν τα χέρια απελπισμένα κάτω από τις ποδιές. Μας φυλάζοναν οι κινήσεις των Γερμανών. Είχαν σπινένο σε διπλόλο χωράφι πολυβόλο. Καρτερούσαμε το χειρότερο. Η αγωνία έγινε βεβαιότητα για το χαμό μας όταν ξεχώρισαν κάμποσους νέους, δεν έμεινε ανάμεσά τους. Πρόσταξαν να σταθούν σε τοίχο του χωραφιού. Απέναντί τους το στόμα του πολυβόλου. Ο αξιωματικός φαίνεται είχε πάρει μαθήματα ηθοποιίας. Τραβούσε τα δάχτυλά του κάθε τόσο και ακούονταν ο ξηρός ήχος των κλειδώσεων. Βηματίζε μπροστά στο πολυβόλο και κάθε τόσο κοίταζε παγερά τους νέους. Περιμέναμε την απόφασή του και αργούσε. Ένας δεν κρατήθηκε, έκλειψε για την ορφάνια που δι' άφηνε πίσω του. Παράσυρε και άλλους. Έσφιγγαν τα χέρια των διπλανών, αποχαριετιάνταν. Κάποτε ο αξιωματικός φαίνεται πως χόρτασε το θέαμα κι έδειξε τα χροιά του. Διέταξε να ξεθάψουν τις πατάτες του χωραφιού. Σκύλας γιος, δεν έβλεπε την κατάντια μας, τα πόδια μας, θέλησε να ρίξει στις πληγιασμένες μέρες μας και άλλο αλάτι, έτσι για γούστο του.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ ο ποιητής κι ο άνθρωπος

• Συνέχεια από το προηγούμενο

Απαραίτητο κρίνω να παρουσιάσω και το μεταφραστικό έργο του Κοτζιούλα από το οποίο θα γνωρίσουμε την προσωπικότητά του, από μια άλλη σκοπιά πριν ασχοληθούμε με τα πεζά και κυρίως με το ποιητικό του έργο, που το τελευταίο αυτό, τον τοποθετεί στις πιο ψηλές κορφές της ελληνικής ποίησης.

Το πλούσιο μεταφραστικό έργο του Κοτζιούλα υπήρξε κατά τα τελευταία χρόνια της ζωής του, το κυριότερο βιοποριστικό μέσο, και είναι όχι μονάχα μεγάλο σε όγκο, αλλά και σε ποιότητα και ποιότητα.

Και αυτό είναι το πιο εκπληκτικό!

Απορεί κανείς, πώς μπόρεσε οντός ο σκαιατεμένος από τις στέρσεις και τις αρρώστιες, μέσα στην ολιγόχρονη ζωή του να αποκτήσει τόσο πλατιά μόρφωση και γλωσσολογία και να μας αφήσει τόμους ολόκληρους από μεταφράσεις. Πότε του έμεινε καιρός για μια τόσο σοβαρή μελέτη και σπουδή, ώστε να ξανοίγεται τόσο πλατιά και να κινείται με τόση άνεση, όχι μονάχα στην αρχαία ελληνική και Λατινική Γραμματεία, που ήταν ο καμμός του, αλλά και στην παγκόσμια;

Ο Κοτζιούλας δεν ήταν ένας κοινός άνθρωπος, που μπορούμε να τον κρίνουμε με τα συνήθη μέτρα. Εκτός από το πηγάδι του ποιητικού ταλέντου, διέθετε και μια σπάνια ευφύια, άσβεστη δίψα για μάθηση, ακατάβλητη θέληση και εργατικότητα και μια ενστικτώδη θα έλεγα διαίσθηση, να ανακαλύπτει και να επικονιώνει με ό,τι ωραίο και μεγάλο υπήρχε στον παγκόσμιο πνευματικό χώρο και να το κάνει δικό του με μια ασυνήθιστη ευκολία, χωρίς να εμποδίζεται μήτε από τη γλώσσα, μήτε από την απόσταση του χρόνου και τις συνθήκες και το πνεύμα της εποχής. Αυτή η εύκολη προσαρμογή του Κοτζιούλα και η εξοικείωσή του με τα διάφορα έργα που καταπιάνεται κάθε φορά για να τα μεταφράσει, μπορεί να μας εξηγήσει πώς κατόρθωνε να ξεπερνά τις δυσκολίες, που συναντούσε μεταφράζοντας τόσο διαφορετικούς συγγραφείς.

Σ' αυτό συντελούσε βέβαια, και η μεγάλη του ευσυνειδησία, η πολύπλευρη φιλολογική του κατάρτιση και η τρομερή του εργατικότητα.

Έτσι με αυτά τα πνευματικά και ψυχικά εφόδια κατόρθωσε να μας δώσει ένα σημαντικό μεταφραστικό έργο, που θα μπορούσε να θεωρηθεί απ' τον καθένα ακριτό και να ικανοποιεί τις φιλοδοξίες μιας ολόκληρης και πολύχρονης ζωής.

Το μεταφραστικό έργο του Κοτζιούλα αρχίζει από τα μαθητικά του χρόνια με έξι μεταφράσεις Γάλλων ποιητών, που δημοσιεύονται στο περιοδικό «Μπουκέτο». Αυτό δείχνει πως ο ποιητής, από τα νεανικά του χρόνια είχε φιλοδοξίες, πιο πέρα από κείνες που μπορούσε να έχει ένα χωριόπαιδο και δεν έμεινε ικανοποιημένος από τη μόρφωση, που του πρόσφερε το επαρχιακό Γυμνάσιο της πατρίδας του. Ο ποιητής μας από την εποχή αυτή δοκιμάζει ν' ανοίξει τα φτερά του για να πετάξει πιο μακριά, σε ορίζοντες, που η ποιητική του φιλόγεια τον οδηγούσε.

Το 1938 μεταφράζει και δημοσιεύονται στο περιοδικό «Νεοελληνικά Γράμματα» οι κιβδηλοποιοί του Αντρέ Ζιντ. Το 1939 ο εκδοτικός οίκος Ζαχαροπούλου κυκλοφορεί στη διδλυθήρη Αρχαίων συγγραφέων την Αθηναίων Πολιτεία του Λοιστοτέλη με μετάφραση του Κοτζιούλα. Το 1940—41 στα «Νεοελληνικά Γράμματα» δημοσιεύονται οι μεταφράσεις του με εισαγωγή και σχόλια ο «Αλκιβιάδης» του Πλούταρχου, το Η' βιβλίο του Ηρόδοτου, το Α' βιβλίο του Θουκυδίδη, έξι μεταφράσεις Καλλίνου, Θεόκριτου, Σικωνίδη και τόσα άλλα.

Κατά την περίοδο 1941—43, αποτραβηγμένος στο χωριό του μεταφράζει αποκλειστικά αρχαίους Έλληνες και Λατί- νους ποιητές Ησίοδο, Θεόκριτο, Θέογνη, Οράτιο, Κάτουλο

και άλλα, που μένουν αδημοσίευτα.

Το 1947—1950, καταπιάνεται και μεταφράζει ολόκληρο το μεσαιωνικό έπος του Ρολάνδου, στις εκδόσεις του Γαλλικού Ινστιτούτου. Την ίδια περίοδο δημοσιεύει στην Ηπειρωτική Εστία (1954) σε μετάφραση το πολύστιχο Φινλανδικό εθνικό έπος «Καλαβάλα».

Τέλος, από το 1954—1956 στη σειρά των εκδόσεων του εκδοτικού «Ρομάντζο» ο Κοτζιούλας μας δίδει σε μετάφραση «Τους Άθλους του Βίκτορα Ουγκώ» και την «Παναγία των Παρισίων», τη «Μαρία Στιούαρτ» του Τοβάιχ, «Τις Μεγάλες Προσδοκίες» του Ντίκενς.

Κατά την ίδια αυτή περίοδο κυκλοφόρησαν από διάφορους εκδοτικούς οίκους μεταφράσεις των έργων άλλων ξένων συγγραφέων, όπως του Μαξιμί Γκόρκι, Ντοστογιέφσκι, Γκίντε Μοπασάν και άλλων.

Όλος αυτός ο μεταφραστικός άθλος δείχνει το μόχθο που κατέβαλεν ο αξέχαστος ποιητής μας, αλλά και την πολυμάθειά του.

Μέσα σ' αυτό το πολύμορφο έργο θα μπορούσε να προστεθεί και τα δημοσιευμένα σε διάφορα περιοδικά ξένα μυθιστορήματα και διηγήματα, που κυκλοφόρησαν ανώνυμα, καθώς και μερικά παιδικά, που εξέδωσε ο εκδοτικός οίκος Δημητράκου.

Αυτή είναι η μεταφραστική εργασία του Γ. Κοτζιούλα, σημαντική κατά τη γνώμη μου. Ίσως επέμεινα περισσότερο. Νομίζω πως αξίζει να τονιστεί γιατί μαζί με το όλο έργο του φωτίζεται η προσωπικότητά του ποιητή από μια άλλη πλευρά. Μα ας έρθουμε τώρα να δούμε τον ποιητή και τον άνθρωπο, όπως παρουσιάζεται από το ίδιο του το έργο και όπως τον γνωρίσαμε στα φοιτητικά μας χρόνια κι αργότερα.

Ο Γ. Κοτζιούλας είναι ένας γνήσιος λυρικός ποιητής, απλός στην έκφρασή του κι ανεπιτήδευτος. Η ποίησή του με όλες τις αντιθέσεις περιστρέφεται πάντα γύρω από ένα κεντρικό πυρήνα και δείχνει την πολύμορφη προσωπικότητά του και τον ψυχικό πλούτο που αναβλύζει πηγαίως, άλλοτε με την ορμή και τη φρόβρα αδυσώπητου καταρράχτη και άλλοτε με το μουρμούρισμα ρυακιού που κυλάει ήρεμο σε ανθόσπαρτα λειβάδια και κατάρρευτες λογαδιές.

Οι στόχοι της ποίησής του δε σταματούν στα προσωπικά του κεντρίσματα της βιολογικής ζωής του. Μέσα απ' τον κυρίαρχο πόνο αντιστέκεται η αλύγιστη ψυχή του και δε γονατίζει. Αυτός ο σκαιατεμένος από την αρρώστια και τα βάσανα στέκεται ορθός με νευρική ευρωστία για να χύσει όλο το φαρμάκι της πονετικής του καρδιάς και να καυτηριάσει την ψευτιά και την αδικία που επικρατεί στον κόσμο, με ένα τόνο πολλές φορές τραγικό και άλλοτε ειρωνικό. Ο πεσσιμισμός του, δεν φτάνει στην απελπισία. Σταματάει για να συμπυκνωθεί με τη ζωή, όσο πιεστή κι αν είναι και βρίσκει μέσα στον πόνο την ομορφιά και την ελπίδα.

Και ενώ τραγουδάει:

«Όλος μου ο δρόμος ως εδώ σημαδεμένος μ' αίμα
και το τραγούδι όλο χολή μου ανέθηκε στο στόμα»,

θα σταθεί όρθιος σαν αντρείος πολεμιστής που τον βρήκε θα- ματερό βόλι και φεύγοντας απ' τη ζωή θα ζητήσει:

«Δνο γλυκά λόγια, ένα θερμό δάκρυ και τίποτ' άλλο»

Ο Κοτζιούλας πιστεύει στον εαυτό και την αποστολή του. Ξέρει να υποφέρει μονάχος και να κρύβει τον πόνο του κι όταν ακόμα δε βρίσκει κάποιο φιλικό αντίκτυπο και πείθει τον εαυτό του πως στη ζωή δε θα μπορέσει τίποτε περισσότερο να χαρεί από την «ομορφιά του ονείρου», καθώς λέει, που τη βρίσκει στην ποίηση και δε θα παραπονεθεί στη μουσα, αν πέσει

χωρίς να ξέρει αν κέρδισε τη δάφνη που ποθούσε.

Τίποτε εδώ περισσότερο να έρω δε θα μπορέσω
μα δε θα παραπονεθώ ποτέ ωστόσο, μούσα,
για το χαμένο μου καιρό μηδέ κι όταν θα πέσω
χωρίς να ξέρω αν κέρδισα τη δάφνη που ποθούσα.

Από την πρώτη του κιόλας συλλογή, «τα ερήμερα», ο Κοτζιούλας πιστεύει στην ολιγόχρονη ζωή του και πως λίγοι θάνα- οι φίλοι που θα του συμπαρασταθούν για να τον λησμονήσουν σύντομα. Μα μέσα απ' την απογοήτευση αυτή έρχονται στιγμές, που ο νεαρός ποιητής ηρεμεί και η ψυχή του πλημμυρίζει από αγάπη και πόνο για τον άνθρωπο και τη φύση, που υπήρξε ο μεγάλος καμμός του, για να μας δώσει σ' αυτή την ηλικία των 20—22 χρονών στίχους μεστούς σε νόημα, σμιλεμένους με τέ- χνη έμπειρου και φτασμένου ποιητή, με θαυμαστή και αρμονι- κή γλώσσα, άρτια από κάθε άποψη που θα τη ζήλευαν και δε θα είχαν να προστέσουν τίποτε ο Α. Πορφύρας ή ο Ζ. Παπαν- τονίου για ν' αναφέρω ένα δυό πρόχειρα παραδείγματα.

Όταν τριγύρω μου όλοι πια θα φαίνονται σαν ξένοι
και θα 'μαι από την προσμονή τη μάταια κουρασμένος,
θα πάρω προς τ' απόβραδο μια στράτα σκονισμένη
κι όξω απ' την πόλη θα βρεθώ, με μιας αλαφρώμενος.

Τα δέντρα σα συντρόφους μου παλαιούς θα χαιρετίσω,
θα ιδώ τ' ανήσυχα πουλιά να φεύγουνε, κι ακόμα
σαν αδερφός στα ταπεινά χορτάρια θα μιλήσω
και θα φιλήσω ευλαβικά το νοτισμένο χώμα.

Είναι αξία προσοχής αυτή η αρτιότητα των στίχων που γράφτηκαν από το νεαρό ποιητή.

Κυλάνε τόσο αβίαστα με μια ξεχωριστή μουσικότητα και αρμονία, γλωσσικά απεργάδιστοι και μετρικά τέλει.

Θα μπορούσε να σχυριστεί κανείς, πως ο Κοτζιούλας, στους στίχους αυτούς της συλλογής καταβάλλει μια κάποια συγκρατημένη και θελημένη προσπάθεια να μη μας δείξει τον πραγματικό εαυτό του ακολουθώντας τα πρόσωπα της εποχής εκείνης και να μας πείσει, πως είναι σε θέση, από την πρώτη εμφάνισή του κιόλας, να παρουσιάσει μια ποίηση αξία προ- σοχής.

Αποφεύγει στα «Ερήμερα» κάθε τι που θα πρόδιδε την Ηπειρωτική του προέλευση. Κανένας ιδιοματισμός, γλώσσα άφροη που θα τη ζήλευαν οι πιο παιδισμένοι γλωσσολογί- ρες.

Όλος μου ο δρόμος ως εδώ σημαδεμένος μ' αίμα
που στάζει κατακόκινο μες απ' τα στήθη ακόμα.
Κατάκαρδα με πλήγωσε το ανθρώπινο το ψέμα
και το τραγούδι όλο χολή μου ανέθηκε στο στόμα.

Πάντα θα οδεύω προς τα μπρος, τι κ' αν λυγάει
(το γόνα;

Κι άμα θα νιώσω κάποτε να 'ναι σιμά το τέλος,
για πάντα πέφτοντας θα λέω πως στο μεγάλο αγώνα
με έρθηκε, αντρείο πολεμιστή, θανατερό ένα βέλος.

Με τους στίχους αυτούς ο ποιητής αφήνει όλο τον κρυφό του πόνο να ξεχυθεί αβίαστα με μια ειλικρίνεια που μας συγκι- νεί γιατί είναι τόσο ανθρώπινο.

Κάποιοι είπαν πως η ποίηση του Κοτζιούλα είναι επη- ρεσμένο από την ποίηση του Καρυωτάκη. Αυτό δεν είναι α- λήθεια, όσο κι αν η ζωή του Κοτζιούλα έχει κάποιες ομοιότη- τες με τη ζωή του Καρυωτάκη. Ο Κοτζιούλας είναι ένας μα- χητής, που δε λυγίζει μήτε από τη φτώχεια και την αρρώστια,

Δευτεροβάθμια οργάνωσις

Στο υπ' αριθ. 130 φύλλο που πε- ριοδικού «Το Ζαγόρι μας», διάβασα σχόλια αναγνώστου με τον παραπάνω τίτλο.

Πριν προχωρήσω πρέπει να δη- λώσω: Γράφω το παραπάνω χωρίς να γνωρίζω ποιος είναι ο σχολιαστής, αλλά και χωρίς πρόθεση ούτε να συ- τοπηθώ, ούτε να τον θίξω.

Αν από τα γραφόμενά μου μπο- ρεί να βγει κάποιο συμπέρασμα, ζητώ προκαταβολικά συγνώμη.

Αναφέρεται ο σχολιαστής σε δευτεροβάθμια οργάνωση των Ζαγο- ρισίων, και σκέπτομαι. Αγνοεί ο scho- λιαστής πραγματικά ότι, υπάρχει ήδη η δευτεροβάθμια αυτή οργάνωση ή διά λόγους που ο ίδιος γνωρίζει θέ- λει να το αγνοεί;

Πιστεύω ότι γνωρίζει την δευτε- ροβάθμια αυτή οργάνωση, που για να χρησιμοποιήσω τα δικά του γρα- φόμενα, έχει την δυνατότητα για την ενιαία παρουσίαση των προβλημάτων που απασχολούν το Ζαγόρι. Τώρα αν η κυρία υπουργός κάθισε σε καφε- νεϊό στους Κήπους δεν φαίνεται οι Ζα- γορίσιοι. Φταίει οι σύμβουλοι της κι εκείνοι που τη ταισπιώρησαν, φέρ- νοντας την απρογραμμάτιστη, χωρίς προπαρασκευή και χωρίς να απευ- θυνθούν εκεί που έπρεπε. Και τούτο γιατί ήθελαν να πετύχουν αυτό που πέτυχαν. Να διαφημίσουν και να εκ- θέσουν τους Ζαγορίσιους.

Αλλά ας έλθωμε στο θέμα μας. Ο σχολιαστής γνωρίζει, πιστεύω, ότι, η δευτεροβάθμια οργάνωση που ζητάει είναι η «Ένωσις Ζαγορί- σιων» και στην οποία σήκουν όλα τα σωματεια της Αττικής, και της ο- ποίας την συνεργασία θα έπρεπε να ζητήσουν οι σύμβουλοι της κυρίας υπουργού.

Είναι γνωστόν ότι η «Ένωσις Ζα- γορίσιων Αθηνών» κατέχει όλα τα στοιχεία που χρειάζεται τόσο το υ- πουργείο Πολιτισμού, όσον και τα λοιπά υπουργεία, και οι οργανισμοί. Πόσα και πόσα δεν πέτυχε η «Έ- νωσις Ζαγορίσιων» που είναι βέβαια ότι ο σχολιαστής δεν τα αγνοεί, για- τί σφαλώς θα διάβασε στο ίδιο φύλ- λο και στην σελίδα 30, το υπ' αριθμ.

894)15-1-89 έγγραφο της Ενώσεως Ζαγορίσιων προς την Νομαρχία Ιω- αννίνων, αλλά και τα τόσα άλλα που κατά καιρούς δημοσιεύθηκαν στο ι- δίο περιοδικό. Θα μου πει ίσως ότι η πρότασις του αφορά εις τα σωμα- τεια και αδελφότητες Ζαγορίσιων Ιω- αννίνων. Και πάλι θα πω ότι έχει άδικο. Η Πανεπιστημική Ομοσπονδία Αμερικής, Καναδά και Αυστραλίας, αντιπροσωπεύει τα σωματεια και τις αδελφότητες δύο ηπείρων. Δεν θα μπορούσε η «Ένωσις Ζαγορίσιων» να αντιπροσωπεύει όλα τα σωματεια και τις αδελφότητες της Ελλάδας; Και βέβαια μπορεί όταν τα σωματεια, οι Αδελφότητες και οι Κοινότητες του Ζαγοριού ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑ- ΣΘΟΥΝ.

Δεν θέλω να πιστεύω ότι scho- λιαστής, στην επιθυμία του να βοηθή- ση το Ζαγόρι, έγινε όργανο εκείνων που η επιθυμία τους είναι να τους αποκαλούν κύριε πρόεδρε ή που επι- θυμούντες να πετύχουν ύποπτους στό- χους, οδηγούν σε διάσπαση την δύ- ναμη που διαδέχονται οι Ζαγορίσιοι.

Αρίστη η σκέψις του σχολιαστή δια την Ένωσις. Θα πρέπει όμως να πραγματοποιηθεί δια της Ενώσεως Ζα- γορίσιων που σήμερα υπάρχει γιατί και προϊστορία έχει και τερπύριο έρ- γο έχει προσφέρει στο Ζαγόρι και προβάσεις λόγω της δράσεως και της θέσεώς της έχει σε όλα α υπουρ- γεία και οργανισμούς, και ΑΚΟΜΜΑ- ΤΙΣΤΟΣ είναι. Επί πλέον τα μέλη του Δ.Σ. της Ενώσεως Ζαγορίσιων Αθηνών, δεν προσθέτουν σε αρί- τεια, που μπορούν να τους καταστή- σουν υποχείρια εκμεταλλευτών, αλ- λά διακατέχονται από την επιθυμία να βοηθήσουν όσο μπορούν περισ- σότερο το Ζαγόρι και τους Ζαγορί- σιους.

Πρέπει να σταματήσουν οι Ζα- γορίσιοι να είναι νεοκαυθαλιτά του οουδύποτε κόμματος και ας συνευ- θούν σε μια δύναμη για να γίνει το κάθε κόμμα νεοκαυθαλιτής του Ζα- γοριού και των Ζαγορίσιων.

ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
Τεσσαρτος ε.σ.

μήτε από τις καταδρομές της μοίρας. Ο Κοτζιούλας αγαπάει τη ζωή και αναγνωρίζει την αξία της.

Τώρα κι εγώ κατάλαβα πως άλλο δεν είν' απ' τη ζωή μας πιο μεγάλο.

Μάχεσαι σιωπηλά χωρίς να διατυμπανίζει τον πόνο του για να μας προκαλέσει τον οίκτο.

Στέκεται όρθιος και τον αντιμετωπίζει, πολλοκαρία με πίστη στον εαυτό του και στην αποστολή του, με μια διάφανη πολλές φορές ειρωνία. Ο πόνος του που καθημερινά του συ- σφραύει, η Μοίρα γίνεται τραγούδι και καλύτερος απολαμβάνει τη φύση και την ομορφιά της καθημερινής ζωής των απλοϊκών ανθρώπων.

(Συνεχίζεται)

Φαρμακευτικά φυτά

(Από την διδακτορική διατριβή του ιατρού κ. Μιχάλη Μάλαμα, Επίτ. Καθηγητή Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με τίτλο «Η «Λοϊκή Βοτανοθεραπευτική στο Ζαγόρι»).

★

ΣΚΑΡΦΗ

Περιγραφή:

Είναι πόα πολυετής, ύψους 35 εκ., με αναπτυσσόμενο ρίζωμα, φύλλα παλαμοειδή, λαμπερά, πράσινα, μεγάλα, μισχωτά στη βάση, άμισχα ή με μικρό μίσχο στους βλαστούς. Τα άνθη είναι κρεμώματα με κάλυκα. Ανθίζει Μάρτιο - Μάιο.

Χρήση στο Ζαγόρι:

Χρησιμοποιείται η ρίζα από το φυτό, η οποία πλένεται και βράζεται σε νερό ώσπου να μείνει το μισό. Σε περίπτωση οδονταλγίας βάζει ο ασθενής μία γουλία από το αφέψημα αυτό στην πλευρά που έχει τον πόνο, το αφήνει να παραμείνει 1-2 λεπτά και μετά το απορρίπτει. Αυτό το επαναλαμβάνει μέχρι να περάσει ο πόνος.

ΣΟΥΦΡΟΧΟΡΤΟ

Περιγραφή:

Είναι διετές φυτό με πτεροειδή φύλλα ύψους 30-100 εκ. Τα άνθη σχηματίζουν σκιάδιο (ομπρέλλα) με ένα άνθος στην κορυφή. Η ρίζα του μοιάζει με τη ρίζα του καρότου, αλλά είναι πολύ πιο μικρή και ρυτιδωμένη. Ανθίζει Ιούλιο - Αύγουστο.

Χρήση στο Ζαγόρι:

Παλιότερα παρατηρείτο ότι μερικά παιδιά δεν αναπτύσσονταν σωματικά κανονικά, ήταν καχεκτικά χωρίς όρεξη και ρυτιδίωση του δέρματος του προσώπου. Την κατάσταση των παιδιών αυτών οι γυναίκες του Ζαγορίου την ονόμαζαν «σουφρα». Για την αντιμετώπιση της «σουφρας» χρησιμοποιούσαν το σουφροχόρτο ως εξής: συλλέγονταν τα άνθη του φυτού και διατηρούνται ξερά. Χρησιμοποιείται το αφέψημά τους σε δόση ένα ποτήρι του κρασιού πρωί προ φαγητού.

ΜΑΓΔΑΝΟΣ

Χρησιμοποιείται σαν διουρητικό. Η ενέργειά του είναι γνωστή παντού.

ΣΤΟΜΑΧΟΧΟΡΤΟ (κοινώς θερμόχορτο)

Περιγραφή:

Μικρός θάμνος ύψους με-

χρι 40 εκ. πολύκλαδος με ωοειδή φύλλα που έχουν οδοντωτά χείλη χωρίς μίσχο μήκους 2 εκ. και σχηματίζει πυκνή κορυφή. Τα άνθη είναι λευκά ή ροδόχροα. Το φυτό αυτό είναι σπάνιο. Ανευρίσκεται σε ξερά βραχώδη εδάφη. Στη χαράδρα του Βίκου φύεται κυρίως σε ρωγμές βράχων μαζί με άλλα φυτά που αποτελούν την λεγόμενη χασμοφυτική βλάστηση. Βρίσκεται όμως σποραδικά και στη γύρω περιοχή. Ανθίζει από Ιούνιο - Αύγουστο.

Χρήση στο Ζαγόρι:

Εκτός από τις γνωστές από την αρχαιότητα χρήσεις του κατά της επιγαστραλγίας και του πυρετού για τα οποία ακόμη χρησιμοποιείται, χρησιμοποιείται και στην υπέρταση ως εξής:

Συλλέγονται τα φύλλα και βράζονται σε νερό ώσπου να εξατμισθεί η μισή ποσότητα. Το αφέψημα αυτό είναι μικρό και η δόση για την υπέρταση είναι 1 μικρό ποτήρι κάθε πρωί πριν από το φαγητό.

Εισήχθη στο Ζαγόρι προ 40 ετών από τους Γερμανούς κατά τη διάρκεια της κατοχής, όπως λέει οι κάτοικοι του Ζαγορίου, οι οποίοι και το χρησιμοποιούσαν πρώτοι αυτοί κυρίως στα χωριά Κουκούλι, Μπάγια και Καμνιά. Σε άλλα χωριά του Ζαγορίου δεν είναι γνωστή η χρήση αυτή.

ΦΙΔΟΧΟΡΤΟ (κοινώς δρακοντιά)

Φαΐ του φιδιού. Σε άλλα μέρη της Ελλάδας ονομάζεται επίσης και σταφύλι του φιδιού.

Περιγραφή: Είναι πόα πολυετής αναδυόμενη από βολβό διαμέτρου 2 εκ. Έχει φύλλα λογχοειδή (σχήμα βέλους) μήκους μέχρι 25 εκ., βαθυπράσινα, στιλπνά, αμβλέα που έχουν συχνά καφεκόκκινες κηλίδες. Τα άνθη εμφανίζονται την άνοιξη σε ερυθρή ταξιανθία (τσάμπι), που περιβάλλεται από ένα ωχροπράσινο βράκτιο φύλλο, την καλούμενη σπάθη. Οι καρποί είναι κόκκινες ράγες δηλητηριώδεις. Εποχή ανθίσεως Απρίλιος - Μάιος.

Χρήση στο Ζαγόρι: Χρησιμοποιείται σε αρθραλγίες και αρθρίτιδες.

Γίνεται συλλογή της ρίζας, έκπλυση από χώμα, σύνθλιψη και εν συνεχεία καλός βρασμός σε νερό μέχρι να λιώσει και γίνει σαν αλοιφή. Αυτή η αλοιφή τυλίγεται σ' ένα πανί και τοποθετείται στην πάσχουσα άρθρωση. Κατά πληροφορίες πασχόντων, ο πόνος υποχωρεί

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Η πονηριά της γριάς Τσάπενας

Με διαταγή του σταθμού Χωροφυλακής Λιανοκλαδίου προς τις κοινότητες της περιοχής του εντέλετο όπως οι κάτοικοι διατηρούν γκαλτερίμια καθαρά (Σ.Σ. που είναι αυτή η εποχή). Κάθε οικογένεια έπρεπε να σκουπίζει από οδορό σε οδορό απ' όπου συνέχισε ο γείτονας,

μετά ώρα και αποκαθίσταται η κινητικότητα.

ΦΡΟΞΥΛΑΝΘΙΑ (Φροξυλάνθη, αφροξυλιά σαμπούκος)

Περιγραφή:

Θάμνος ή μικρό δέντρο ύψους 3 μ. (μέχρι και 10). Φύλλα, υποδαιρούμενα σε στενά φυλλάρια. Άνθη μικρά λευκά σε ψευδοκόρυμβο. Τα άνθη έχουν στεφάνη με 5 πέταλα, εναλλάσσόμενα μετά 5 μικρών τριγωνικών οδόντων. Οι καρποί είναι μικρές ερυθροκύανες ράγες.

Στο Βίκο ανευρίσκεται και το SAMBUCUS EBULUS (κουφοξυλιά ή βρωμοφροξυλιά).

Χρήση στο Ζαγόρι:

Κατά τον καιρό της άνθισης (Μάιος - Ιούνιος), τα κάνουν δεματάκια και τα κρεμούν σε σκιερό μέρος να ξεραθούν όλο το χρόνο για τις παρακάτω χρήσεις:

1. Σε πονόματο (επιπεφυκίτιδα) βράζουν λίγη φροξυλάνθη και με το αφέψημα πλένουν τα μάτια 2-3 φορές, για να προύνηθεί ο πόνος.

2. Σε πονόλαιμο, κάνουν γαργάρες με ζεστό αφέψημα επενεργεί μαλακτικά, 2-3 φορές την ημέρα.

Ιστορία - Χρήση:

Ο SAMBUCUS ήταν γνωστός από αρχαιοτάτων χρόνων. Οι καρποί του είναι δηλητηριώδεις όταν είναι άωροι.

Κυρίως έχει χρησιμοποιηθεί σαν υπακτικό, διουρητικό, κατά του κρυολογήματος, σπασμολυτικό, μαλακτικό.

Σε γιατροσόφια του Ζαγορίου (17ος - 18ος αιώνας) αναφέρονται «τα άνθη του SAMBUCUS NIGRA βρασμένα με γάλα να πίνουν οι λεχώνες όταν δεν καταβαίνει εύκολα το γάλα». Οι καρποί του και η ρίζα του χρησιμοποιούνται στο Μεσαίωνα ως καθαρτικό. Εξωτερικά δε σε οιδήματα σαν έμπλαστρο. Επίσης συνιστώνται τα άνθη σε δυσμηνόρροια, ρευματικούς πυρετούς.

Καμιά φορά όμως το παραμελούσαν, ιδίως τον καιρό της πολλής δουλειάς στα χωράφια τους.

Ένα πρωί ξαφνικά ήρθε στη Δόλιανη ο χωροφύλακας και άρχισε την επιθεώρηση. Η άφιξη διεδόθη αμέσως και όσες δεν είχαν σκουπίσει έτρεξαν και άρχισαν να σκουπίζουν.

Η γριά Τσάπενας αφού σκουπίσε το δικό της έτρεξε και στον γαμπρού της του Βορόπουλου που ήταν δάσκαλος στο Λιανοκλάδι και άρχισε να σκουπίζει. Εκείνη την ώρα να και ο χωροφύλακας. «Τι κάνεις εκεί βάβω» της λέει, «να γιεμ' σκουπίζω ψίχα το γκαλτερίμ». «Αυτό τόχεις αφήσει καιρό ασκούπτο» της λέει το όργανο της τάξης. «Όχι γιεμ' περνάν τα γίδια και το λέρωσαν» απαντάει η Τσάπενας. Ο χωροφύλακας όμως βγάζει το μπλοκ και τη ρωτάει πως τη λέγε. «Μαρία γιεμ'». Και τ' άλλο το όνομα «Σκαπετοράχη».

Ο χωροφύλακας χωρίς να υποψιαστεί ότι η γριά του λέει ψέμματα τα έγγραψε, έβαλε το μπλοκ στην τσέπη και έφυγε.

Φεύγοντας του λέει η Τσάπενας «Ούί χαλασιάμ' θα με στείλεις στο Νιροδί». Για να μάθεις βάβω να το σκουπίζεις κάθε μέρα της απαντά ο χωροφύλακας.

Πέρασε καιρός και άλλος χωροφύλακας έφερε την κλήση. Ψάχνει να βρει το όνομα Σκαπετοράχη, πουθενά. Ρωτάει τον τότε πρόεδρο Σιαφάκα και εκείνος έβαλε τα γέλια. Τότε ο χωροφύλακας κατάλαβε ότι του την είχε σκάσει του συναδέλφου του η γριά Τσάπενας.

* Το πραγματικό όνομα της γριάς ήταν Ελένη Χαλαμπιδού. Το Τσάπενας που τη φωνάζαμε εμείς, ήταν παρατσούκλι, και το σκαπετοράχη που το είπα για να παραπλανήσει το χωροφύλακα το πήρε από το σκαπέτα, που θα πει τρέξε στην άλλη οάχη.

Σ.Σ.: Παρακαλούνται οι συμπατριώτες να μας στέλνουν μερικά από τα ανέκδοτα που αφιλονοούν στο Ζαγόρι.

Κώστας Μανθόπουλος

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Κύριε Διευθυντά,

Μετά την έκδοση του διβλίου να το Σκαμνέλι, θέλησα να συμπληρώσω ωρισμένα για τη μνήμη του παππού μου Βασίλη Βουλτζιώτη, τον οποίον εφόνευσαν οι Τούρκοι.

Σε μια αποστολή ως εκπρόσωπος του χωριού, μαζί με τον ιερέα, βόηκαν και οι δύο μαρτυρικοί θάνατο στην προσπάθειά τους να σώσουν το χωριό. Μπορούσα να αναφέρω πολλά για την προσωπικότητα και τη δράση του σαν κοινοτάρχη αλλά σέβομαι το χώρο της εφημερίδας σας και περιορίζομαι σε ωρισμένα αποσπάσματα από τον λόγο που εκφώνησε ο αείμνηστος διδάσκαλος Θεοφάνης Φραγκούλης στο ετήσιο μνημόσυνο του παππού μου. Σας στέλνω την σχετική φωτοτυπία.

Μεταξύ των οικογενειών αιτίες θρηνούσι και θύματα είναι και η του Βασιλείου Βουλτζιώτη όστις ως γνωρίζετε, μαρτυρικών, αλλ' ένδοξον θάνατον υπέστη ότι ηγωνίζετο να καθησυχάσει ή εξευμενίσω τα εκμάνενα ανθρωπόμορφα θηρία (τους Τούρκους). Ο Βασίλειος Βουλτζιώτης εξ ευσεβών γονέων γεννηθείς, ανεδείχθη ως χριστιανός ευσεβής παρακολούθων πάντα τας ακολουθίας εκ θαθέου όδθρου. Ως πατριώτης και εραστής της Μεγάλης πατρίδος ήτο εκ των ενθέρμων, δακρύων πάντοτε σάκας συνέπιπτε περί τινος αγαθού της Μεγάλης μητρός Ελλάδος ή εν τη εφημερίδι να αναγνώσει.

Ως κοινωνικός δε πολίτης ήτο ελεήμων δε και φιλόανθρωπος, εις τον οίκον έχων πάντα τούτων ανοιχτόν εις πάντα πτωχόν ή διαβάτην.

Ευχαριστώ για την φιλοξενία Ελευθερία Μαρνέλη

— ★ —

Κύριε Δι' ντά,

Στο φύλλο του περιοδικού «το Ζαγόρι μας» του Μαρτίου ε.ε., ο αγαπητός μου Μάνθος Οικονόμου, δημοσιεύει ανταπόκριση στην εφημερίδα «Μέλισσα» Τεργεστής, σχετικά με τη διαθήκη του Δ. Σαϊτζή. Όσα αναγράφονται επιβεβαιώνουν απόλυτα τα στοιχεία που περιέχονται στο βιβλίο μου «Το Σκαμνέλι». Ανταποκριτής πιθανόν να είναι ο Αδώνος Γοργιάς. Στο αρχείο του Δ. Φραγκούλη υπάρχουν επιστολές προς κάποιον Νικόλαο εν Κέρκυρα και ο γραφικός χαρακτήρας ομοιάζει προς τον του Α. Γοργιά. Το περιεχόμενο και η υπογραφή είναι δυσανήγνωστος λόγω του χρόνου. Γράφεται απ' τα Γιάννι-

ΘΑΝΑΤΟΙ

Δύο, σχεδόν αιωνόβιοι (95 ετών) χωριανοί μας άφησαν το μάταιο κόσμο μας αφού πέρασαν τη ζωή τους —βίον παράλληλον— ξεκινώντας φίλοι από το ίδιο θρανίο και περνώντας μεγάλο μέρος της ζωής τους εργαζόμενοι στη Νέα Υόρκη. Πρόκειται για τον Απόστολο Γκοδινάρη και τον Κώστα Μηρωκούρη. Ενάρετοι, προσηνείς, άριστοι οικογενειάρχες, φιλογενείς. Βοήθησαν όσο τους γίνονταν το χωριό τους αφήνοντας σε όλους μνήμη αγαθή. Ας είναι ελαφρό το χώμα των Γιαννίνων που σκέπασε τον πρώτο και της Αμερικής τον δεύτερο.

Τους συγγενείς τους συλλυπούμεθα εγκάρδια.

★

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ. — Πέθανε και κηδεύτηκε στο χωριό μας σε ηλικία 93 ετών η καλότατη Χρυσάνθη Απ. Σαρρέα. Ελαφρό το χώμα της. Θερμά συλλυπητήρια στους συγγενείς της.

★

ΚΑΠΕΣΟΒΟ. — Πέθανε και κηδεύτηκε στη Βέροια ο Δημήτριος Γεωργίου Χρονιδής, συνταξιούχος γεωπόνος, 60 χρόνων.

Θερμά συλλυπητήρια στη γυναίκα του Αθηνά και το γιό του Γεώργιο.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΟΥ

Για τ' αγγελούδια πούστειλες να μπούν μεσ' την καρδιά μου ολόθερμα σ' ευχαριστώ του κόσμου βασιλιά μου! Τα δέχτηκα, τ' αγκάλιασα, τάβαλα στη ψυχή μου! Τα πότισα μ' αγίασμα, που ήπα στη ζωή μου από τα μεγαλεία Σου που χάρισες στον κόσμο, και στόλισα το δρόμο τους με μυρωδάτο δυόσμιο! Έσφιξα τα χεράκια τους και σκίναμε αντίμαστα στις ρωμιόσύνης την πηγή και του Χριστού τ' ανάμια! Και με τ' αθάνατο νερό δροσίσαμε τα νιάτα και πορευτήκαμε μαζί στις λεβεντιάς τη στράτα, Σ' αγώνες, Θέ μου, ευγενικούς, πολύχρους αγώνες, που πάλαψε το γένος μας αμέτρητους αιώνες της ανθρωπιάς, της αρετής και της δικαιοσύνης. Οδήγησέ τα σ' ουρανούς παγκόσμιος ειρήνης! Οι σπόροι πόχουν μέσα τους ανθόβουνα να γίνουν μύρο αγάπης και ζωής κι ελπίδας, ν' αναβούν! Φως Δωδωναίο, Ολύμπια εμορφιά, το δάσος Σου το θείο σε νου, κορμί, καλή καρδιά, σε τιμημένο δίο!

Τάσος Σακελλαρίου

...ΠΟΥ ΛΕΣ ΚΟΥΜΠΑΡΕ...

...Που λες κουμπάρε, απόδωξα τον άλλο μου κουμπάρο, και θα σου ειπώ αναμπατωτά το πως με καταχράσσει: Γυρίζω στο παλιόσπιτο, λίγο καπνό να πάρω, του βρίσκω στο κρεβάτι μου! Με βλέπει — τα χρειάσει! — Τι φκιάνεις, του φωνάζω, εδώ; Ποιος σ' έβαλε κολλήγιο; Ψύχραιμο μ' είδε — θάρρεψε, και τι μου λέει; (Φουρκ' σου!) — Τι φκιάνω, ντε;!... Ποιος μ' έβαλε;!... Καλά πούρθες να (φύγω! 'Αφσα τη δουλίτσα μου και φκιάνω τη δική σου! Από τη συλλογή «Τραγούδια των Βουνών», Αθήνα 1953

ΔΙΑΛΕΞΗ

ΦΛΑΜΠΟΥΡΑΡΙ. — Στην αίθουσα Αιγυπτιακών Ελλήνων Αθηνών ο συγγραφέας ηλεκτρονικός Πολιτικός Ασφαλείας κ. Αθανάσιος Πουρναρόπουλος, με διάλεξή του και θέμα «Εξωγήινο στην αρχαιότητα», που πραγματοποιήθηκε στις 17 Απριλίου, εντυπωσίασε το ακροατήριο και καταχειροκροτήθηκε. Θα επανέλθουμε.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ευχαριστώ θερμά συγγενείς, φίλους και λοιπούς γνωστούς, για την συμμετοχή τους και την συμπαραστάσή τους στο θαρρύ πένθος μου, από τον θάνατο του προσφίλου μου πατέρα Απόστολου Γκοδινάρη.

Γαλήνη Μ. Κουνάβου

ΤΡΑΝΒΑΛ

Το Μαύρο Τζο δεκαοκτώ χρονών τον νοίκιασε τ' αφεντικό —τ' άσπρο τ' αφεντικό— για πέντε χρόνια. Κι ο Μαύρος Τζο, δεκαοκτώ χρονών χιλιάδες πόδια «υπό την γην» θα βγάξει το χρυσάφι για πέντε χρόνια, μαύρη αριθμητική το άσπρο αφεντικό ΜΑΡΙΑ Ι. ΚΕΣΙΔΗ

— ★ —

ΣΤΟ ΜΑΥΡΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

Αδελφέ μου Μαντέλα, κι αν αριθμητή γη κι αν σύνορες θάλασσες μας χωρίζουν, στο κελί σου εισχωρεί η καρδιά μου κι εκπαιδεύεται ΜΑΡΙΑ Ι. ΚΕΣΙΔΗ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ
Ιωάννινα: Λόρδου Βύρνος 21
Τηλ. 0651/28.088-26.266
Αυτόματος Τηλεφωνητής
33.469
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Βαρζίκας Βύρων
Βαρζίκας Κώστας
Γιαννάκος Ευριπίδης
Λαμπρινός Στάθης
Νικολαΐδης Γιάννης
Τζιόβας Βασίλης
Τζιόβας Φρίξος
Τσαούσης Λεωνίδας
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
Γ. Δούραλη - Ε. Αποστόλου
28 Οκτωβρίου 41

Το Ζαγόρι μας

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΧΑΡΙΛ. ΣΤΑΡΑ

Με νωπά τα δάκρυά μας, από τον Εσπρινό χαμό του αγαπημένου μας αδελφού Κλέαρχου, νέο σδόκητο σκληρό πλήγμα, βρήκε την ευρύτερη οικογένειά μας.

Ο ανάλγητος μαύρος καβαλάρης, άρπασε από κοντά μας, τη σύζυγο του μεγαλύτερου αδελφού μας Χαρίλαου, την πολυαγαπημένη μας Αλεξάνδρα, προχθές, την πρώτη του Απριλίου, στα ενενήντα πολυκύμαντα χρόνια της.

Η νύφη μας αυτή, γόνος διαλεκτικής Κερκυραϊκής οικογένειας, μητέρας δύο θυγατέρων και ενός μοναχογιού, αφιέρωσε ολόκληρη τη ζωή της σε δύο κυρίως σκοπούς, απ' ενός μεν στην ανατροφή και πρόοδο των παιδιών της και απ' άλλου, στην περιθάλψη και μόρφωση των μικρών τρωφίμων του Εθνικού Οικοτροφείου Κέρκυρας, του οποίου ο σύζυγός της Χαρίλαος —αδελφός μας— υπήρξε Διευθυντής επί μισόν τριακονταετίαν περίπου, αλλά και η ίδια ήτανε μέλος του προσωπικού του αυτού Ιδρύματος. Για την επίτευξη των σκοπών αυτών, εξήντησε όλες τις πλούσιες αρετές που διέθετε, φυσικές και επίκτητες.

Νοικοκυρά άφραστη με χαρακτηριστική φιλήσυχο, προικισμένη με ζηλευτή απλότητα και άμνηση ανθρωπιάς, εκκέρδιζε συνεχώς την ειλικρινή εκτίμηση όλων.

Με την ήρεμη συμπεριφορά της και την παθιασμένη εργατικότητα της, απόκτησε αξιοθαύμαστη κοινωνική καταξίωση, που τη ζήλευσε ο καθένας.

Υπήρξε μάνα και γιαγιά σπογγική, γεμάτη με απέραντη καλωσύνη, καθαρή αρχοντιά και αριστοκρατική ευγένεια, χωρίς ίχνος μνησικακίας.

Ζωηρότατο χαρακτηριστικό της ζωής της, ήτανε η βαθειά θρησκευτική χριστιανική πίστη της, στη θρησκεία Ορθόδοξη. Με τα άφθονα και σταθερά αυτά προσιόντα της, εξελίχθηκε και απέδωσε δυσανασχετητάς, κυριολεκτικά το δεξί χέρι του συζύγου της και μοναδική συντελεστής στην εύρυθμη λειτουργία του Εθνικού Οικοτροφείου Κερκύρας.

Υπήρξε χρυσόχερο, πολιτισμένη και κοινωνική, με ανοιχτό το σπίτι της στον κάθε συγγενή, και τον κάθε φίλο και γνωστό επισκέπτη.

Έφυγε από το φθαρτό γήινο τούτο κόσμο, αθόρυβα και γαλήνια. Κηδεύτηκε στη γενέτειρά της, την Κέρκυρα, όπου τη συνόδευσαν, ο σύζυγός της, τα παιδιά της και τα εγγόνια της, οι γαμπροί της και η νύφη της, καθώς και πλήθος λοιπών συγγενών, φίλων και γνωστών, που ήρθαν από το Πάπυγκο, πατρίδα του συζύγου της, τα Γιάννινα και την Αθήνα.

Η λύπη όλων ήταν ομορφάνερη. Πόσο μεγάλο δίκιο είχε ο συμ-

πατριώτης της Λορέντζος Μαθιλάς, που στο κορυφαίο σονέτο του, «η λήθη», έγραψε:

«...Αν δεν μπορείς, παρά να κλαίς το δειλί, τους ζωντανούς τα μάτια σου ας θρηνηθούν. Θέλουν μα δε δολεί να λησμονήσουν...»

Πώς να λησμονηθεί η αγαπημένη Αλεξάνδρα μας;

Με έκδηλα συναισθήματα θλίψης, ευχόμαστε να είναι ανάλαφρο σαν πούπουλο το χόμα, του ωραίου Νησιού, που τη σκέπασε και υποσχόμαστε, ότι πάντα θα τη θυμούμαστε, διατηρώντας έτσι τη μνήμη της αιωνία.

Νίκος Γρ. Στάρρας

ΣΠΥΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Κοντά στα αγαπημένα του ανήψια στο Χάμιλτον του Καναδά άφησε την τελευταία του πνοή από την ανία του αρρώστια, ο αρχιτέκτονας Σπύρος Φίλιππου.

Με ρίζες από το Λιασκοδέτι (Λεπτοκαρύ) και γιος του εμπόρου Αθανασίου Φιλίππου, γεννήθηκε στα Γιάννινα το 1912 και από μικρός έδειξε πόσο αγαπούσε το γράμμα. Με πολύ θέληση και παρά τις τότε δυσκολίες, πήρε άξια το δίπλωμα του Αρχιτέκτονα και διορίστηκε στο Υπουργείο Στρατιωτικών, γρήγορα όμως εγκατέλειψε τη θέση του για να ασχοληθεί με δικές του επιχειρήσεις.

Με το ανήσυχο πνεύμα και τη δημιουργική δραστηριότητα που τον χαρακτήριζαν, ασχολήθηκε με πρωτοποριακές κατασκευές. Η πρώτη πολυκατοικία (Τοσίτσιο) στην οδό Αδελφών ήταν δικό του έργο και στη συνέχεια η ατομική του στην οδό Σακελλαρίου και Σπ. Λάμπρου που έχτισε ανάμεσα στις προπολεμικές οικοδομές και οριοθέτησαν την περιοχή σαν «Πολυκατοικία Φιλίππου». Από τα άλλα σημαντικά έργα του τα Νοσοκομεία (Σαντατόριο) Ιωαννίνων και Μετσόβου.

Παράλληλα με τις οικοδομικές εργασίες και ύστερα από έρευνες στην Ιταλία, ξεκίνησε πρώτος αυτός στην εκμετάλλευση του Ηπειρωτικού Μαρμάρου και υπήρξε ο πρωτεργάτης και η αρχή μιας σοβαρής ηλιτοπαγωγικής εκμετάλλευσης στην περιοχή μας.

Αλλά και εκτός από τον επιχειρησιακό τομέα ασχολήθηκε με τα κοινά. Σα δήμαρχος Ιωαννίνων, έθεσε τις βάσεις πολλών έργων όπως το αποχετευτικό, την ύδρευση, τη λαχανογορία, την έκθεση που οτυχώς ακόμη δεν έχουν πραγματοποιηθεί αν και πέρασαν 20 χρόνια. Τελευταίο του έργο ήταν η ίδρυση του Συλλόγου Αρχαιοφίλων με στόχο την αξιοποίηση αρχαίων μνημείων, δεν πραγματοποιήθηκε όμως η επιθυμία του λόγω της ασθένειάς του.

Αποαιρετώ τον εκλεκτό φίλο και που εύχομαι νάναι ελαφρύ το Γιαν-

ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΑΠΑΝΤΟΥΝ

Η θη Εφορεία Νεώτερων Μνημείων έστειλε στην ΙΛΕΣ το παρακάτω έγγραφο για τοιχογραφίες των αρχοντίων του Ζαγορίου:

★

Με το παραπάνω σχετικό μας στείλατε απόκομμα της Εφημερίδας σας το οποίο περιέχει σχόλιο σχετικό με το θέμα και ζητάτε τις απόψεις μας. Κατ'αρχή συμφωνούμε με τις βασικές αρχές του άρθρου. Άλλωστε είναι πράγματα που κατ'επανάληψη έχουν διατυπωθεί, χωρίς βέβαια μέχρι στιγμής κανένα αποτέλεσμα. Ο μακρόχρονος αγώνας μας για στελέχωση της υπηρεσίας με συντηρητές συνεχίζεται και θα συνεχισθεί μέχρι ότου πετύχουμε το στόχο. Σ' αυτή την προσπάθεια πρέπει να «στρατευθεί», πι-

νιώτικο χόμα που τον σκέπασε, στους δε συγγενείς του απευθύνω τα θερμά μου συλλυπητήρια.

Κ. Κ.

ΚΩΣΤΑΣ ΤΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Πικρή και φοβερά κωμική την έκανε την άνοιξη φέτος ο παράκαιρος χαμός του Κώστα Τενόπουλου γόνου αρχοντικής ιστορικής Καλωπτικής οικογένειας.

Στη Σμύρνη της Ιωνίας ανέπειλεν —αστραποβόλο αστέρι— παίρνοντας τις κληρονομικές καταβολές από εξαισιους γονείς. Νήπιο προσφυγόπουλο τόφερε η συμφορά της Μικρασίας στον Πειραιά, όπου με Λεβέντικη περπατησιά σιγά - σιγά ανέθηκε σε μεπερίζα ανθρώπινης ομορφιάς και τελειωτικής διαλάμποντας ιανόμασε στον «μικροκόσμο», όπου ανέπτυξε τις δραστηριότητες του βίου του.

Όλη η ζωή του ήταν αφειδύλευτη προσφορά και θυσία προς όλους τους συνανθρώπους του. Γονείς, αδελφία, σύζυγος, παιδιά, συγγενείς, συγχωριανοί, φίλοι και συνεργάτες δέχονταν την αρωγή και συμπαράσταση θρεμένη με της αγάπης του τη ζεστασιά, με της αρεπής του τη μοσχοβολιά, με της ανθρωπιάς του τη δροσιά τη ζωογόνα! Παλεύοντας παλ-ληκαρία τελευταία με το χόρο το σκληρό —περήφανος λεβεντατός— έφυγε απ' ανάμεσά μας κερνώντας μας το μικρό του χωριόμο φαρμάκι. Από τους ουρανοί όμως θάρχει αιετοφύσημα απαλό, γλυκό όνειρο, αποθέτοντας την ευλογία του και την ευχή του στη λατρευτή του σύζυγο, απ' αγαπημένα του παιδιά, και ο'όλοι που είχαν την τύχη να νιώσουν έντονους τους παλμούς της καλωσύνης του καρδιάς.

Αθάνατος θάναε στη μνήμη και στην ψυχή των επιγιγνομένων! Στα λουλούδια τ' αμόραντα του τάφου που θα λαμπυρίζουν τα καρδιόγαλα τα δάκρυά μας για παντοτεινή θύμησή κι αιώνια μνήμη.

Αποαιρετώ τον εκλεκτό φίλο και που εύχομαι νάναι ελαφρύ το Γιαν-

στεύουμε, κάθε δύναμη που ενδιαφέρεται για το Ζαγόρι.

Εμείς επανειλημμένα υπογραμμίσουμε σε κάθε τόνο και προς κάθε κατεύθυνση την αναγκαιότητα διατήρησης αυτών των ιστορικών κειμηλίων που μας κληροδότησαν οι πρόγονοί μας. Η αλληλογραφία μας συνιστά ωστόσο έναν ολόκληρο τόμο.

Επίσης θεωρούμε σκόπιμο να επισημάνουμε την αναγκαιότητα της σωστής πληροφόρησης των κατοίκων περί της σπουδαιότητας των τοιχογραφιών έτσι ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος περαιτέρω καταστροφής (λόγω άγνοιας) απ' τους ίδιους. Γιατί είναι πολλές εκείνες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες καταστράφησαν τοιχογραφίες απ' τους ίδιους τους ιδιοκτήτες επειδή οι ίδιοι δεν γνώριζαν την ιστορική και καλλιτεχνική τους αξία.

Τέλος, για οποιαδήποτε πληροφορία για τη στελέχωση της υπηρεσίας μας, πρέπει να απευθυνθείτε στην Κεντρική Υπηρεσία του ΥΠΠΟ.

Με εκτίμηση
Ο Πρόστ. της Εφορείας
ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ

Από τη Δνση Δασών πήραμε το παρακάτω έγγραφο:

Απαντώντας στην από 4-3-1989 επιστολή σας, σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα:

Σχετικά με τη δημιουργία νέων καπναρτίων θηραμάτων στην περιοχή Ζαγορίου η Υπηρεσία μας έχει την άποψη ότι τα υπάρχοντα μόνιμα καταφύγια θηραμάτων, σε συνδυασμό με τον Εθνικό Δρυμό Βίκου - Αώου, κρίνονται αρκετά για την προστασία και αναπαραγωγή των θηραμάτων στην περιοχή αυτή, αρκεί να υπάρξει αμερόστη και συνεχής συνδρομή των κατοίκων της περιοχής για την πάλη της λαθροθηρίας, δεδομένου ότι, λόγω αντικειμενικής αδυναμίας (έλλειψη επαρκούς προσωπικού), έχουν μειωθεί σε μεγάλο βαθμό την δραστηριότητα της Υπηρεσίας μας στον τομέα αυτό.

Όσον αφορά τη συντήρηση κ.λπ. των κτηρίων (δασικών), που βρίσκονται στη διαπορεύση του δρόμου Α-σπαραγγέλων - Ελάτης, το Δασαρχείο Ιωαννίνων, που κοινοποιείται το παρόν με φωτοτυπία της επιστολής και των σχολίων της εφημερίδας, παρακαλείται να εξετάσει τη δυνατότητα ευπρεπισμού τους, ενημερώνοντας σχετικά εσάς και την Υπηρεσία μας.

Με εντολή Νομάρχη
Ο Δ/ντης Δασών
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΟΥΡΛΑΚΙΔΗΣ
Δασολόγος Αου βαθμού

Το Ζαγόρι μας

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

Στις 5 Μάρτη 1989 στο Εξοχικό κέντρο ΕΝΤΕΛΒΑΪΣ στο Μπισοβί, έγινε ο αποκριτικός χορός του νεοσύστατου σωματείου «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΑΦΟΤΟΠΙΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ». Παραπάνω από τριακόσια άτομα γέμισαν την αίθουσα και γέυθηκαν το εξαιρετικό μενού. Ήταν εδώ σημαντικές παρουσίες απ' όλα τα Ζαγοροχώρια. Την εκδήλωση κάλυψε το συγκρότημα του Γρηγόρη Καψάλη. Παρών κι ο Ζισούλης, που τραγούδησε μ' ιδιαίτερο πάθος κι όρεξη. Ζισούλη, οι τσερβαριώτες σ' ευχαριστούν ιδιαίτερα που τους τίμησε. Η εκδήλωση ξεκίνησε με τις τσερβαριοπούλες, ντυμένες με παραδοσιακές στολές, που χόρεψαν παλιά Ζαγορίσια τραγούδια. Ο πρόεδρος του Δ.Σ. του συλλόγου ευχαρίστησε τους παρευρισκόμενους που τίμησαν την εκδήλωση κι ιδιαίτερα τους μόνιμους κατοίκους του χωριού, που κατέβηκαν όλοι ν' ανταμώσουμε. Ύστερα ξεκίνησε το γλέντι, όπου θαυμάσαμε τους πρώτους και τις πρώτες Ζαγορίσιες χορεύτριες. Με τον Γρηγόρη, τον Ζαχαρία, τον Ζισούλη, τον Γιαννάκο και το Χρόνη το κέφι άναψε, το γλέντι φαίνιωσε κι όλοι διασκεδάσαν. Πρέπει να τονίσουμε ότι έπαιξαν ντέφι ο Καρινάρης, ο Μιχαλάκης κι ο Γκέγκας, μ' ιδιαίτερη τεχνική κατάρτιση όλοι τους. Να ευχαριστήσουμε ακόμα τον κ. Στέφανο Ντόδα, δ/ντή του Ραδιοσταθμού Ιωαννίνων, που μαγνητοφώνησε το μουσικό μέρος και το μετέφερε από τα ραδιοκύματα. Η λαχειοφόρος αγορά της εκδήλωσης σημείωσε επιτυχία. Τα δώρα ήταν πολλά και πλούσια, προσφορά του συλλόγου, φίλων καταστηματάρχων και χωριανών. Το γλέντι κράτησε ως το χάραμα. Έμειναν τελευταίοι οι γλεντζέδες, που δεν χορταίνουν τον Γρηγόρη με τίποτα κι έγιναν όλοι λεία. Για να συνέλθουν πήγαν στον Τσόλη για καφέ κι αλευρόπιτα. Αγαπητοί μας φίλοι κι αγαπητοί Τσερβαριώτες και του χρόνου νάμαστε όλοι καλά και καλή Σαρακοστή.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΛΟΦΟΥ

Ο Μορφωτικός - Εξωραϊστικός Σύλλογος Διλόφου εξακολουθεί αθόρυβα τη δράση του για το καλό του χωριού. Ήδη, μετά την ανανέωση πέρα της σύμβασης με τον καταστήματάρχη, το μαγαζί συνεχίζει τη λειτουργία του εξυπηρετώντας ντόπιους και ξένους. Και για να βελτιωθεί η

εμφάνισή του, το δώπεδο στρώθηκε με πλαστικά πλακάκια. Επίσης τον τελευταίο καιρό ο Σύλλογος, πέρα από άλλες ενέργειες, έκανε και τα παρακάτω:

— Εξέδωσε ένα ωραίοτατο ημερολόγιο με φωτογραφίες του χωριού.

— Ομάδα μελών του με προσωπική εργασία καθάρισε το λόκκο που διασχίζει το χωριό.

— Έκοψε την πίτα, της φετεινής χρονιάς σε κέντρο της πόλης, όπου πήρα μέρος πολλοί συγχωριανοί και φίλοι του Διλόφου.

— Οργάνωσε αποκριτικό γλέντι στο χωριό με όργανα ανδρόντας και τον πατροπαράδοτο «Λόγο», όπως λέγαν στο χωριό την αποκριτική φωτιά.

ΤΟ «ΛΑΖΑΡΙΔΕΙΟ» ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΦΑΣΗ

Στις αρχές Μαρτίου κλιμάκιο του Διοικητικού Συμβουλίου της Ριζαρίου Σχολής επισέφτηκε το οίκημα, δωρεά του αειμνήστου Κώστα Λαζαρίδη, στο Κουκούλι, όπου πρόκειται να στεγαστεί το «Λαζαρίδειο Ίδρυμα». Το κλιμάκιο συνόδευαν μέλη της προσωρινής επιτροπής του «Λαζαριδείου», ο εργολάβος, τεχνίτης κι ένας ειδικός νεκορατέρ. Εκεί έγινε έλεγχος του έργου που σύντελεσθηκε ως τώρα, ορίστηκαν οι χώροι που θα στεγαστούν τα διάφορα είδη (βιβλία, χειρόγραφα, συλλογές φυτών και πετρωμάτων) της συλλογής Λαζαρίδη και δόθηκαν οδηγίες να γίνει κάθε άλλη εργασία που μένει ακόμη για να ολοκληρωθεί το έργο της επισκευής. Ακόμη προτάθηκε να αγοραστούν ειδικά ερμάρια για να τοποθετηθούν οι συλλογές, βιβλιοθήκες, προθήκες, και κάθε άλλο αναγκαίο έπιπλο, ώστε συγχρόνως με την περάτωση της επισκευής να τοποθετηθεί και ο εξοπλισμός. Έτσι η υπόθεση του «Λαζαριδείου Ίδρυματος» χάρη στο ενδιαφέρον του Δ.Σ. της Ριζαρίου, φαίνεται πως μπαίνει στην τελευταία φάση της ολοκλήρωσής της. Και να έχουμε, με τις πιο αισιόδοξες προοπτικές, την έναρξη της λειτουργίας του προς το τέλος του καλοκαιριού φέτος.

B. B.

Σε μεγαλείο λαογραφικότητας Ο ΧΟΡΟΣ - ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΤΗΣ ΛΑΪΣΤΑΣ

Εντυπωσίασε τους πολυπληθείς παρευρισκόμενους το χρώμα, η ψυχολογία και η λαογραφική κίνηση που επικράτησε στο χορό των Λαϊστών, που έγινε στο κέντρο ΕΝΤΕΛΒΑΪΣ στις 24 Μαρτίου.

Το καταληκτικό σ' όλη τη διάρκεια της εκδήλωσης, ήταν ότι χορεύονταν αποκλειστικά Ζαγορίσιοι χοροί, που εναλλάσσονταν σε ποικιλία ρυθμών άφρατων σε ομορφιά και μεγαλείο.

Την ορχήστρα αποτελούσαν εκλεκτοί καλλιτέχνες του τόπου μας με πρώτο τον κλαρινίστα (πανελληνιακή κλάση) Γρηγόρη Καψάλη και τα παιδιά από το Μέταρσο Αυγέρη.

Το χορό διοργάνωσε ο μαρφοτικός σύλλογος της Λαϊστας. Την γενική φροντίδα είχε τριμελής επιτροπή από την κ. Αθανασία Σαχρόνη — Σθάιερ, ιατρό, την κ. Τούλα Πούλα — Τζίμα και τον κ. Αντώνη Κάσσο — έμπορο.

Στην εκδήλωση παρευρέθηκε και ο πρόεδρος κ. Ιωάννης Κογκούλης, που ήρθε από τη Θεσσαλονίκη, και με ομιλία του ανέπτυξε τους σκοπούς και τις επιδιώξεις του συλλόγου.

Το πρόσημα είχε η κ. Σαχρόνη που μας έδειξε με τους λεπτούς χειρισμούς της, σ' όλες τις φάσεις του γλεντιού, ότι επέλεια φέρει τον τίτλο της μητέρας της δυναμικής αθλήτριας, Τόνιας, που έκανε την Ελλάδα ν' ακολουθεί στα πέρατα της οικουμένης με την Ολυμπιακή διάκριση.

Ακόμη σημειώνουμε και την γενναιοδωρία στη βραδιά του επίτημο προέδρου του συλλόγου κ. Βαρτζόπουλου Ιωάννη, που έδωσε πενήντα χιλιάδες στο σύλλογο.

Τις μικρές πρωινές ώρες της εκδήλωσης, ο σύλλογος πρόσφερε σε όλους από ένα μεγάλο «ραχό» Λουκούμι της Ξάνθης, σε ένδειξη γλυκύτητας απ' ανθρώπινες σχέσεις (Λαϊστών έθιμο) και δείγμα της δόνησης του ανταμώματος (ήρθαν από Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Καστοριά κ.λπ.) από τους Λαϊστούς όλης της Ελλάδας.

Ευχόμαστε να γίνουν τέτοιες εκδηλώσεις, ώστε να μεταλαμπαδεύονται με άριστο τρόπο τα ήθη και έθιμα στη νεολαία μας, που τόσο αξίζουν. Συγχαρητήρια στους Λαϊστούς με την ευχή και του χρόνου.

ΧΡΟΝΗΣ ΔΡΟΥΓΙΑΣ

Ανταποκριτής

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ — Ο θάνατς Νικ. Βούρβος και η Ζίλτα Κοτσαραλίδου αρραβωνιάστηκαν.

★

Ο τραπέζικος Βασίλης Αρ. Κώστας και η φιλόλογος Ελένη Μπιστόλη αρραβωνιάστηκαν.

Καλά τους στέφανα και στους γονείς θερμά συγχαρητήρια.

Ε. Γ.

Εισφορές

5.000

Ζερίνας Βασ. Περιελής

3.600

Μάστακας Νίκος

3.000

Κυράτης Ε. Κων)νος

Πίκος Άγγελος

2.500

Βασδέκης Θεόδωρος

2.400

Αράπογλου Μιχαήλ

Γκέγκης Απ. Δημήτριος

Ζησιόδου Ανδρονίκη

Κουλούρα Α. Παπαδοπούλου Αλεξάν.

Μακρή Αθ. Ευρίκλεια

Παπαστέλος Κλέαρχος

Πέκος Λάζαρος

Πολύζος Αθανάσιος

Ρέντζος Παναγιώτης

Τζοβαντάκης Γεώργιος

Τσομίδης Αδαμάντιος

2.000

Γκλίνας Νίκος

Τζουριδάκης Ελευθ. Ελένη

1.250

Βούρδας Αθανάσιος

1.200

Αναγιωστάκης Ματ. Γεώργιος

Βαρνάβας Κων. Βασίλειος

Βασιλάκης Ε. Απόστολος

Βούστρου Μαργιτ

Βρυζάλας Κ. Χριστ.

Γκέγκης Δημ. Κων)νος

Γκρουίδου Ανδρονίκη

Δημοπούλου Δούκα Πηνίτσα

Δρόσος Σπ. Ελευθέριος

Ζούκης Ιωάννης

Καπρίτσου Αντιγόνη

Κασιούρα Ελισάβετ

Κοντογιάννης Ο. Κων)νος

Κούρας Χάρης

Λαδίας Δημήτριος

Οικονομίδης Νικ. Κων)νος

Οικονομίδης Μ. Μιχαήλ

Οικονομίδης Κων. Σπυρίδων

Οικονομίδης Γεώργιος

Παπαθανασίου Ευγ. Ελευθερία

Παπαθανασίου Ευρίδικη

Παπακωστός Δούβλη Κρίνα

Πατερνάκης Εμμανουήλ

Σακελλαρίου Μάνθος

Σκοβελάς Σπύρος

Τσομίδης Σπύρος

Τσομίδης Ν. Γεώργιος

Τσομίδης Κ. Νίκος

1.100

Βλάχου Εύη

1.000

Γιαννάκης Κων)νος

Ζήσης Χρήστος

Κέντρος Νίκος

Κοινότητα Ασπαραγγέλων

Λίγκα Χρυσούλα

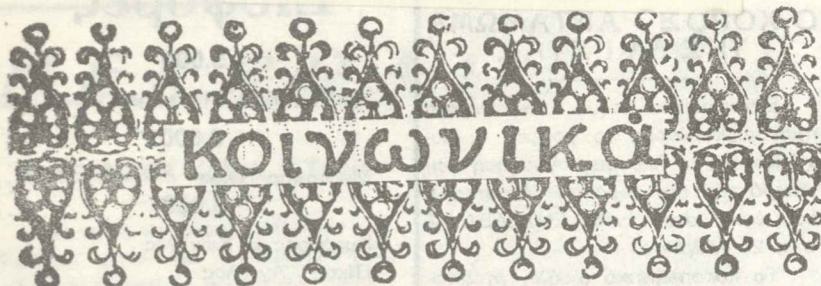
Μανθόπουλος Χρ. Δημήτριος

Πέτρος Νικ.

Σεραφειλίδου Σουλτάνα

Στεφανίδης Στέφανος

Το Ζαγόρι μας

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ 4
454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΑ

ΑΝΩ ΣΟΥΔΕΝΑ. — Για το χαμό του αδέχαστου Στάθη Λαμπριδίου, εκφράζουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια στην εκλεκτή συζύγο του Αλεξάνδρα και στα παιδιά του Βασιλή και Νεόφυτο.

Πέτρος και Μιχάλης Γεωργιάδης

— ● ★ ● —

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

ΑΝΩ ΣΟΥΔΕΝΑ. — Τον Δημήτρη Καλογήρου της Φιλομήλας και του Ευάγγελου, τοπογράφου - μηχανικού, που αρραβωνιάστηκε με την εκπαιδευτικό Βίκη Μακρή, τους εύχομαι καλό στέφανο.

Κ. Κ.

★

ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ. — Στον αγαπητό μας ανεψιό Απόστολο Βασδέκη, που πήρε το πτυχίο του Χημικού Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ευχόμεθα καλή σταδιοδρομία.

Οικ. Γεωργ. Γκαγκοπούλου

★

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ. — Στον αγαπητό μας ανεψιό Ιωάννη Τσαβαλιά, που πήρε το πτυχίο Δασολόγου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ευχόμεθα καλή σταδιοδρομία.

Οικ. Γεωργ. Γκαγκοπούλου

— ● ★ ● —

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

ΠΑΝΩ ΣΟΥΔΕΝΑ. — Τους συμ-

πατριώτες μας που συμμετείχαν και μας συμπαράστανε στο βαρύ μας πένθος για το χαμό του πολυαγαπημένου μας συζύγου και πατέρα Στάθη Λαμπριδίου, ευχαριστούμε θερμά.

Αλεξάνδρα Στ. Λαμπριδίου
Οικ. Βασιλή και Νεόφυτο Στ. Λαμπριδίου

— ● ★ ● —

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Η Αλεξάνδρα Στάθη Λαμπριδίου και οι οικογένειες Βασιλή και Νεόφυτο Στ. Λαμπριδίου, ευχαριστούν θερμά τη Ριζαίειο Εκκλησιαστική Σχολή, το Σύλλογο Πανω Σουδενιωτών Ιωαννίνων, το Σύλλογο Πανω Σουδενιωτών Αθηνών, τη Διοικούσα Επιτροπή της Ριζαίειας Σχολής Μονοδενδρίου, την Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου, το Κέντρο Ερευνών Ζαγορίου και τη Λαμπριάδεια Οικοκυρική Σχολή Άνω Σουδενών για τη συμμετοχή και τη συμπαράστασή τους στο βαρύ πένθος τους για το χαμό του συζύγου και πατέρα Στάθη Λαμπριδίου.

— ● ★ ● —

ΘΑΝΑΤΟΙ

ΠΑΠΙΓΚΟ. — Πέθανε και κηδεύτηκε στην Κέρκυρα η Αλεξάνδρα Χαρ. Στάρα, σύζυγος του εκ Παπίγκου Ζαγορίου Χαριλάου Γρ. Στάρα.

Προσφορές για το Ηρώο της Ζαγορίδας γυναίκας

• Η κ. Ιοκάστη Ν. Οικονόμου στη μνήμη των γονέων της Όλγας και Νικολάου	Δρχ.	10.000
• Ο κ. Αδαμάντιος Κουνάβος	»	5.000
• Η κ. Δήμητρα Αντων. Κουνάβου	»	5.000
και ο κ. Κώστας Κουνάβος στη μνήμη του αλησμόνητου Απόστολου Γκοντινάρη	»	5.000
• Ο κ. Ελευθέριος και η κ. Ελευθερία Παπαθανασίου, στη μνήμη των γονέων Ευαγγέλου Παπαθανασίου, Αποστόλου και Ευδοξίας Μυλωνά	»	5.000

Το σύζυγό της και τα παιδιά της συλλυπούμεθα θερμά.

★

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ. — Πέθανε στο Χάμιλτον του Καναδά ο πρόεδρος των Αρχαιοφίλων, αρχιτέκτονας Σπύρος Φιλίππου.

Τα αδέλφια του Γεώργιο και Τίτκα και τα ανήψια του συλλυπούμεθα θερμά.

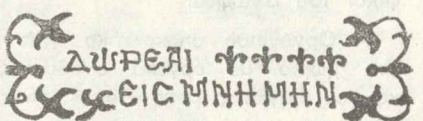
ΔΩΡΕΕΣ

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ. — Η Αριστέα Χρόνη πρόσφερε στην εκκλησία Αγίου Νικολάου 5.000 δραχ., στη μνήμη Απ. Γκαδινάρη.

★

ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ. — Ο κ. Θεοχάρης Παπαμιχαήλ πρόσφερε για τους σκοπούς του Εκπολιτιστικού Συλλόγου 12.000 δραχ., στη μνήμη της μητέρας του Αρσινόης.

Το Δ.Σ. ευχαριστεί

Στη μνήμη του αείμνηστου ΣΤΑΘΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ:

- ★ Ο κ. Βασίλης Στάθη Λαμπριδίου 20.000 δραχμές.
- ★ Οκ. Κωνσταντίνος Φαφαλιάς 10.000 δραχμές.
- ★ Η οικογένεια Κίμων Κυριαζή 10.000 δραχμές.
- ★ Η οικογένεια Γεράσιμου Ιωαννίδη, χρυσόχοου στη μνήμη της Αλεξάνδρας Χαρ. Στάρα, 10.000 δραχ.
- Για εκπλήρωση των σκοπών του περιοδικού:
- Η Σ.Ε. τους ευχαριστεί

ΕΚΚΛΗΣΗ
ΓΙΑ ΑΝΕΓΕΡΣΗ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ο ταμίας του Συλλόγου ΛΑΪΟΝ ΣΤΑ στη Λάρισα κ. Ιωάννης Δ. Τζίμας (Γιαννιτσιώτης 7 - 412 22 Λάρισα) με νέα έκκλησή του παρακαλεί τους συμπατριώτες να συμβάλουν στην ολοκλήρωση της αποπεράτωσης της εκκλησίας Αγίου Ευσταθίου στη Λάρισα.

Ήδη με τη βοήθεια του κ. Ιωάννη Βαρτζόπουλου που έδωσε 50.000 για την ανέγερση και 50.000 για το σκέπασμα της εκκλησίας, των κ. Φωτεινής Γερολάμη και Βασιλικής Σιούρη που πρόσφεραν από 50.000, και τις προσφορές συμπατριωτών, έχει η εκκλησία σκεπαστεί.

Για να ολοκληρωθεί τα έργα απαιτούνται ακόμη αρκετά χρήματα και θα πρέπει κάθε χριστιανός ανάλογα με τις δυνάμεις του να βοηθήσει. Ο κ. Ιωάννης Βαρτζόπουλος ανέλαβε την κατασκευή του τέμπλου.

Στην εξεύρεση των χρημάτων βοήθησαν πολύ και οι συμπατριώτες Ιωάννης Καρέτσιος από το Ηλιόχωρο, ο δάσκαλος από τη Λάρισα Νικόλαος Τζαμπύρας και ο Ιωάννης Ζώης από την Αρίστη.

6.000

Καπελίδης Γεωργ. Κων)νος 5.000

Καραπέτσας Δημήτριος
Ρέππας Γεώργιος
Στουκίδης Δημήτριος
Τζούφης Χρυστ. Στέφανος
Τόλης Αγάπιος
Τσέπης Πέτρος Μιλτιάδης 4.500

Ανδρέου Ανδ. Γεώργιος 3.000

Δαλκαβούκης Γεώργιος
Τζαλμακλής Χ. Γεώργιος
Τσολάκης Θεοφ. Εύδοξος
Χριστοδούλου Δ. Κων)νος 2.500

Βλαδίκας Νικόλαος
Λαμπριδίου Σπ. Δημήτριος 2.400

Σπυροπούλου Γλυκερία 2.000

Βαλάνος Αντώνιος
Βήρας Κων)νος
Γενναδίου - Μουρολίδης Ελένη
Δέλια Ευδοκία
Ένωση Αποδήμων Ελαφότοπου

Ζούμπου Σωτ. Αγγελική
Καντζά Αθηνά
Καρέτσιος - Κων)νίδης Βασ.
Κοντοκάλης Μιχαήλ
Παλασοπούλου Ι. Ματούλα
Παυλίδης Σταματία
Πέτσος Απόστ. Αντώνιος
Σιούτης Π. Αριστοτέλης
Στεργιοπούλου Γ. Ξένια
Τεκτων Ι. Κων)νος
Τσαπάρας Κ. Ιωάννης
Τσούλης Γεωργ. Δημήτριος
Φλώρος Αχ. Αριστείδης
Φλώρος Αρ. Αχιλλέας
Χριστοδούλου Π. Αχιλλέας
Χριστοδούλου Μιχαήλ 1.500

Βούρης Ζήση Πέτρος
Δαλκαβούκης Γ. Πόπη
Δαλκαβούκης Β. Φιλομήλα
Καλλιγέρου - Παπανικολάου Ελένη

Καλογήρου Γεώργιος
Καμπελίδης Οδυσσεύς
Κασιούλης Αλ. Κων)νος
Κολιός Γεώργιος
Κοσίβας Χριστόφορος
Κατσιώτης Εμμ. Γεώργιος
Κώστας Γ. Ιωάννης
Λάτση Αρ. Βαρθάρα
Ματθοπούλου - Αργυρίου Α.
σπασία
Ματσίκας Ηρ. Πέτρος
Μίσου Κ. Θεοδώρα
Μουζάς Μ. Θωμάς
Μπάφα - Μίσου Έλλη
Παπαευαγγέλου Γεωργ. Ιωάννης
Παπαστάθης Κόκκαλης